Пес іде в світ

Розділ перший ПЕС І ВЕПР-КАРТЯР

Коли діти повиростали, а дружина померла, пес пішов з дому. Пішов назавжди. Продав хату і яблуневий сад. Колекцію марок, телевізор, книжки й бабусині картини він також продав. Пес вирушив у дорогу з червоною валізою у правій передній лапі та синьою дорожньою сумкою в лівій. На голову він надів чорного капелюха-борзаліно, шию обмотав смугастим шаликом — тричі обмотав, щоб кінці не волочились по землі. А через плече перевісив зелену торбу.

Захотілося псові побачити світу. "Я вже так багато прожив, — мовив він сам до себе,— і ще так мало зазнав". І подумав: "А може, мене чекають десь у світі, може, я комусь потрібен".

До того ж пес умів багато чого робити. Він був досвідчений столяр і чудово вмів насвистувати аж дев'ять пісень. Був мастак вирощувати нові сорти троянд і доглядати кактуси, мав дипломи пожежника і рятувальника на воді. Бездоганно готував яєчну локшину, гуляш та ванільний пудинг і вмів класно плести в чотири різні вовняні нитки. Трохи знався й на мореплавстві, рільництві та астрономії.

Тож пес був би не зайвий у будь-якому ділі. І ноги мав він дужі та швидкі. І добрий слух, і гострий зір, і найвитонченіший нюх.

Сонце саме викотилося на пруг і забарвило небо в малиновий колір, коли пес покидав дім. Ключа від вхідних дверей він поклав біля порога під килимок. Так він домовився з ослом, якому продав хату. Аж до полудня пес ішов

навпростець через поля. Коли на дзвіниці вдарили в дзвін дванадцять разів, пес мовив сам до себе: "Гадаю, час обідати!"

Пес любив розмовляти сам із собою. А призвичаївся він до цього не тоді, коли діти покинули домівку й не стало дружини. Ще дитиною пес полюбляв сам із собою розмовляти. Через це з нього часто кепкували. Та він мав досить глузду, аби через дрібні кпини не зректися своєї приємної звички.

Для полуденного спочинку пес підшукав місце у затінку під великим каштаном. Він умостився на своїй синій дорожній сумці. У сумці були дві подушки й стьобана ковдра. Тож сиділося йому м'якенько. Червону валізу він поклав долі перед собою. Із зеленої торби витяг рушника й розіслав його на валізі. Вийшов мало не справжній стіл! Потім він ще дістав із зеленої торби ножа й виделку, тарілку й серветки, пляшку пива та п'ять ковбасок, пакетик молока й коробочку шоколадного пудингу, слоїчок квашеної капусти й шматок сливового пирога, дві бляшанки сардин в олії та тюбик гірчиці, грудочку горіхового масла й три скибочки сиру.

Звичайно, пес ніколи не їв такого багатого обіду. То були просто всі припаси з його холодильника. Пес спорожнив його, коли йшов з дому, бо осел не схотів платити за все те три з половиною шилінги.

— Любий песику, навіщо воно мені? — гигикнув осел — Хіба собі шерсть ним мастити! Я ж харчуюсь лишень травою та сіном! Твої продукти, любий мій, для мене не варті і гроша!

Осел збрехав. Він досить жадібно поглядав на пляшку з пивом, шоколадний пудинг і сливовий пиріг. Жалюгідні три марки й п'ятдесят пфенігів осел волів заощадити. І пес подумав: "Зі скнарами треба й самому бути скнарою! Нехай

осли зрозуміють, що їм треба змінити свій спосіб життя й самих себе!"

— Ні — то ні, любий ослику! — сказав він.

На прощання осел поплескав його по спині й мовив:

— Що ж, бажаю щастя в подальшому житті! Та якщо не з'їси всього, поки тобі вирушати, то спокійнісінько лишай решту в холодильнику! Я візьму на себе клопіт і залюбки віднесу все до урни.

— Тобі цього так хочеться,— промурмотів услід йому пес— То от же ані шкуриночки з сиру, ані крихти хліба, ані шкурки ковбаси тут не лишу! — І він дотримав своєї обіцянки — дочиста спорожнив холодильник. Навіть виколупав із формочки кубики льоду, щоб розтанули.

Пес завершив свою розкішну трапезу, гикнув, загорнув недоїдки в рушничок і заховав у торбу. Тоді сказав собі: "Гадаю, саме час поспати!"

Він ліг під каштаном, заплющив очі, ляснув відстовбурченими вухами по стулених повіках і спробував заснути. Та десь узялася страшенно набридлива муха. Вона сіла йому на писок. Пес махнув віялами вух, муха злетіла, сіла йому на живіт і почала по ньому лазити. Пес найбільше боявся, як йому лоскотали живіт. Він махнув хвостом. Муха злетіла з живота й сіла на писок. Пес ворухнув вухами. Муха знову сіла на живіт. Псові це вже допекло до живого. Хоч насправді йому не хотілося спати.

"Пообідній сон — то таки дурне діло,— промурмотів він і зірвався на рівні.-Скільки літ я спав пополудні, хоча о цій порі

взагалі не відчував утоми! Годі! Усяким таким дурницям буде покладено край!"

Пес перевісив торбу через плече, взяв валізу у праву передню лапу, а дорожню сумку у ліву й помандрував навпростець через поле.

Коли сонце стало майже на прузі, пес натрапив на кав'ярню. Вона самотньо стояла серед лугу. Під дахом з червоної черепиці, з білими мурованими стінами й зеленими віконницями. Над парадними дверима висіла вивіска з написом: "До дикого Генріха".

На парадних дверях красувалося меню. Пес ретельно вивчив його.

"Людські страви, людські ціни",— промурмотів він і відчинив двері. За дверима побачив простору кімнату зі столами й шинква-сом.

За одним столом сиділи дві курки й півень, за другим — юний пес, за третім — кіт. На шинквас зіперся чоловік з великою лисиною і кущистими вусами. Уклонившись, він привітався:

-Доброго вечора, пане подорожній!

— Доброго вечора, дикий Генріху,— відказав пес і собі вклонився. Він сів за вільним столом біля вікна.

— Що пан пес бажають?

— Три порції м'яса з коренеплодами без хрону і великий кухоль світлого пива! — замовив пес.

— Три порції м'яса з коренеплодами в одну тарілку! — гукнув лисий вусань у двері на кухню, взяв великий кухоль і націдив пива — На здоров'я! — сказав він і поставив кухоль з пивом на стіл.

Пес підняв кухоль і одним духом спорожнив. Після тривалої подорожі йому хотілося пити.

— Ще великий кухоль пива, дикий Генріху,— попросив він і тричі відригнув.

— Диким Генріхом звали мого батька,— сказав господар — Я —лагідний Генріх! Просто я ще не зібрався перемалювати вивіску.

Лагідний Генріх побіг з порожнім кухлем до шинквасу. З кухні вийшла низенька жінка з тарелем, повним м'яса та морквяного, бурякового і бруквяного гарніру. Вона роззирнулася навкруги, попрямувала до пса і сказала:

— Це, мабуть, для вас.

Пес кивнув головою, узяв з її рук таріль і заходився наминати.

— Пан пес, напевне, проїздом? — запитала жінка.

— У широкий світ іду,— відповів пес, уминаючи за обидві щоки-Може, ще десь комусь знадоблюся.

Жінка дістала з кишені фартуха окуляри, сіла й почала уважно розглядати пса — од відстовбурчених вух аж до кігтів задніх лап. Потім вона вигукнула:

— Лагідний Генріху! А поглянь на цього пса! Гадаю, він знадобиться нам!

Лагідний Генріх повернувся з кухлем пива, поставив його на стіл, буркнув псові: "На здоров'я!", дістав з кишені фартуха окуляри, сів і пильно оглянув пса — од відстовбурчених вух аж до кігтів задніх лап —і мовив:

— Авжеж, він нам таки знадобиться!

— Шкода! — Пес спорожнив другий кухоль — Але я йду в широкий світ. Усього кілька годин у дорозі. А широкий світ далеко звідси.

— Світ круглий, як куля, голубе,— мовив лагідний Генріх — Широкий світ усюди.

— Хоч би куди ви прийшли, голубе, скрізь — широкий світ, — додала жінка.— Це — хто і як собі його уявляє.

"Вони обоє мають рацію",— подумав пес. Його завжди можна було переконати слушними аргументами. Він витер піну з писка й спитав: —1 ким би я у вас працював?

-Викидайлом, дорогий мій,— відповів лагідний Генріх.— Мені потрібен той, хто викидатиме відвідувачів із кав'ярні.

-Його батько, дикий Генріх, сам давав собі раду,— мовила жінка — Відчайдух був! А мій чоловік слабкий. Цідити пиво, подавати на стіл і викидати відвідувачів — це йому не до снаги.

Пес обвів поглядом залу. Дві курки й півень, юний пес і кіт пильно розглядали його.

Вони видалися псові досить симпатичними. Він не мав анінай-меншого бажання когось із них хапати, виносити з кав'ярні й садовити за дверима.

— Гадаю, це не для мене,— відмовився пес.

— Ідеться не про тих, кого ви тут бачите,— пояснила жінка. — Ці відвідувачі сумирні. Але ввечері сюди налізе всяка потолоч! Забіяки, шулери, неотеси всілякі!

— Якщо так триватиме далі, моя кав'ярня заживе недоброї слави,— поскаржився лагідний Генріх.— Порядні люди більш не прийдуть до нас, і ми зійдемо швидко на звичайну корчму!

Пес виїв таріль дочиста і розміркував: "Нехай і так! Я ж мріяв знайти щось нове, інакше, ніж було! Викидати бешкетників — для мене новина! Я стільки прожив, а ще не бачив потолочі. Отже, зазнаю чогось нового".

Пес відсунув жінці чисто вилизаний таріль і сказав:

— О'кей! Я згоден на цю роботу!

Лагідний Генріх із дружиною дуже зраділи. Пес нічого не заплатив за м'ясо з гарніром і пиво, бо харчування і житло, сказав лагідний Генріх, віднині для нього безкоштовні. А платня, додала жінка, відразу після виконаної роботи. Й уточнила:

— За кожного викинутого бешкетника, витуреного нечему —десять марок, якщо ви, звісно, згодні.

Пес кивнув головою. Адже гроші були для нього десяте діло.

Робочий день для пса починався по заході сонця і закінчувався опівночі. Роботи було небагато. Пес сидів за столом і попивав пиво або смакував солоні палички, читав газету чи просто дрімав, щось міркував чи тихенько насвистував, а коли лагідний Генріх підходив до нього й мурмотів: "Стіл номер три", або "Стіл номер сім", або "Стіл номер один", пес підхоплювався і наводив лад біля того чи іншого столу. До спражнього викидання майже не доходило. Адже ті, хто поводився, як нечема чи бешкетник, здебільшого були вдвічі нижчі й удвічі тонші, ніж пес, і кидалися навтікача до дверей, коли викидайло прямував до них.

Тільки на п'ятий день пес таки мусив удатися до "викидання". До кав'ярні зайшов рябий песик. Він підсів до старої кішки, хоч у залі було ще багато вільних столів. Кішка їла сардини в олії з тунцевою підливою. Рябий песик вихопив у неї з тарілки сардину. Кішка не-вдоволено пирхнула на нього, але рябий песик знехтував те і поцупив ще одну сардину з тарілки в старої. Кішка заверещала:

— Господарю, господарю, заберіть цього нахабу від моєї тарілки! —Стіл номер п'ять, рябий песик біля кішки! — прошепотів

лагідний Генріх до пса-викидайла.

Той підвівся й попрямував до п'ятого столу. Рябий песик схопив дві останні сардини з тарілки в кішки, укинув собі в рот і подивився на пса так, ніби зовсім не злякався, а тоді ще й вигукнув:

— Що, діду?! Чого носом крутиш?!

Одним швидким ударом хвоста пес міг змести рябого нахабу зі стільця. Одним ударом лапи міг він нокаутувати це рябе щеня. Але рябий песик нагадував псові його наймолодшого синка! Така сама зухвала мордочка була й у нього! Такі самі рябі гострі вушка! Такий самий кудлатий закручений хвіст!

Пес подумав: "Авжеж! Так само міг би сидіти й мій наймолодший! Зухвалий, безцеремонний! Тільки б зчинити сварку, тільки б щось накоїти, накапостити! Але глибоко в своїй песячій душі він був усе-таки добросердим песиком!" Тому пес по-дружньому сказав рябому песикові:

— Хлопче, не задирайся! Не треба!

Рябий песик підморгнув викидайлові. Його рожева мордочка сіпнулась, рябі гострі вушка незвично дрібно затремтіли, а кудлатий закручений хвіст швидко-швидко заметлявся.

"Ну точнісінько мій наймолодший,— подумав пес— Великий страхополох і чималий задирака!"

Рябий песик запалив цигарку і пустив троє кілець диму в писок викидайлові.

Пес вийняв йому з морди цигарку й розтовк у попільничці. Потім хвацько вхопив рябого песика за карк, виніс за двері й посадовив на лузі.

— Гайда додому, хлопче,— порадив йому по-дружньому — Тобі давно пора лежати в ліжечку, твоя мама дуже хвилюється!

— Старий бовдур! — перевівши подих, буркнув рябий песик і подріботів геть.

Пес повернувся до кав'ярні.

— Браво, друзяко! — вигукнула пара гостей.

— Професійна робота! — похвалив його лагідний Генріх.

Проте пес засумував. Оскільки рябий песик вельми нагадував його наймолодшого сина, йому все здавалося, ніби це він обізвав його "старим бовдуром".

Опівночі, коли пішли з кав'ярні останні відвідувачі, а лагідний Генріх та його дружина стали прибирати залу й застеляти свіжими скатертинами столи, пес узяв аркуш паперу й почав писати листа:

Любий наймолодший сину!

Сподіваюся, що тобі живеться добре!

Сподіваюся, що всі з тобою дуже люб'язні!

Я часто думаю про тебе й дуже, дуже тебе люблю!

Твій батько.

Пес поклав листа в конверт, надписав адресу наймолодшого сина, наклеїв марку в правому горішньому куті і вкинув листа в поштову скриньку біля парадних дверей. Тепер йому стало не так сумно.

Невдовзі в околиці тільки й розмов було: у кав'ярні "Дикий Генріх" викидайлом найнявся дуже великий, дуже показний і дуже сильний пес. Тому підозрілі типи стали оминати кав'ярню, бешкетники заходили до неї зрідка, а коли й заходили, то поводилися так, ніби їх тут не було.

Іноді до кав'ярні завертав безневинний базіка. Або хтось випивав зайвий кухоль пива і зчиняв легеньку сварку. Якось заскочив червоний півень, який їв за трьох і пив за чотирьох, але грошей при собі не мав. Та в цьому випадку від "викидання" не було б жодної користі.

Пес подумав, чи не звільнитися йому. "Я їм більше не потрібний,— мовив він сам до себе — А просто стовбичити тут, щоб погрожувати чи відлякувати, теж не мета мого життя!"

До того ж пес майже нічого не заробив, адже лагідний Генріх платив лише за "справжні викидання". Бо коли пес тільки підводився загрозливо й, погарчавши, витурював задерія чи примушував замовкнути надто голосного базіку, лагідний Генріх йому за це не платив ні гроша. "Це ж не робота",— пояснював він псові. Пес лютував не через гроші — він просто не терпів скупих людей.

Минав його третій робочий тиждень, була субота, йшов дощ, увечері в кав'ярні було лише кілька відвідувачів. Старий осел і півень біля шинквасу пили пиво, два коти сиділи в тьмяному кутку й лизали шоколадне морозиво, три пси, пава й теля сиділи за круглим столом і гомоніли про становище в світі.

Пес сидів на своєму звичному місці й раз по раз позіхав.

Раптом у дверях з'явився вепр. Середнього зросту, рожевий, не дуже старий і не дуже молодий свійський кабан. Мабуть, приїхав на мопеді, бо під рукою тримав шолом, а живіт йому облягав захисний жилет. Через плече була перевішена торбина.

Вепр попрямував до вішалки, почепив на гачок шолом, струсив зі своєї вепрячої шкіри дощові краплини й довго порпався в торбині.

Лагідний Генріх миттю придріботів до пса.

— Негайно! — прошепотів він — Викиньте вепра на вулицю! —Чим він вам не до вподоби? — запитав пес— Неп'яний, не

лається і на вигляд не розбійник, не баламут!

— Вепр — картяр,— прошепотів лагідний Генріх.

— Ну то й що? — витріщився на нього пес— Грати ж тут можна!

— О, Господи! — зітхнув лагідний Генріх — Ви, бачу, нічого не збагнули! Вепр грає в карти й ошукує людей! Це його фах!

Тим часом вепр сів до столу.

— Пане господарю, ромашковий чай з медом і цитриною! — гукнув він.

— Моя кав'ярня — не картярський дім,— прошепотів лагідний Генріх.— Іди прожени вепра!

Пес рушив до вепра. Той привітно всміхався до нього. Пес зрозумів, що вигнати радісного мокрого вепра із сухого місця буде непросто. Він подумав: "Може, шеф сплутав його з іншим вепром. Зрештою, я також трохи спостережливий і мені він видається симпатичним".

— У вас службова поїздка, пане? — запитав пес. Вепр кивнув головою і відказав:

— Я агент ґудзикової фірми.

Він відкрив свою торбину і витяг кілька взірців. До картонок були пришиті нитяні, рогові, шкіряні, металеві й пластикові ґудзики.

— Моя колекція зразків,— мовив вепр — Якщо вас цікавлять ґудзики, то я можу назвати ціни і терміни поставок!

— Ви дуже люб'язні,— промовив пес— Але наразі мені не бракує жодного ґудзика!

Пес побіг до шинквасу.

— Помилка, шефе! — прошепотів він лагідному Генріхові.— Вепр не картяр! Він агент ґудзикової фірми!

— То він так маскується! — прошепотів лагідний Генріх — Він робить своє діло без галасу, здружується, а потім людей ошукує!

"Ні, ні, ні, сотню разів ні,— думав пес — У вепра лагідний погляд і приємний голос! Вепр незлий! Вепр не підступний!"

Пес витяг із шухляди пакетик чаю, поклав у чашку й залив окропом із експрес-автомата.

— Гей, ви! — обурився лагідний Генріх — Що це ви робите! Я тут господар! А ви — викидайло!

Пес узяв цитрину й порізав її на вісім частиночок. Одну поклав на тарілочку, а поряд — ще баночку меду.

— Якщо господар не обслуговує своїх гостей,— дорікнув він лагідному Генріхові,— то це з радістю зроблю я!

Пес приніс вепрові чай.

— Ще чогось бажаєте? — спитав так, як зазвичай питав лагідний Генріх. Тільки трохи лагідніше.

— Мені аби ще невеличку компанію,— відповів вепр.

Пес підсів до вепра. Він подумав: "Навіщо ходити манівцями! Запропоную йому зіграти в карти! Тоді й побачимо, хто має рацію: лагідний Генріх чи я!"

— Може, перекинемося в карти? — запитав пес.

— З радістю, якщо маєте таке бажання,— відповів вепр.

— Може, у "відьми"? — запитав пес.

— З радістю, якщо маєте бажання,— відповів вепр. І витяг з торбини колоду карт для гри у "відьми".

— На що гратимемо? — запитав пес.

— Грати на гроші заборонено,— відповів вепр.— Зіграємо на ґудзики! —1 витяг з торбини зразки ґудзикової колекції. П'ять ґудзиків дав псові, п'ять залишив собі.

Пес подумав: "Моя правда! Вепр зовсім не хоче грати на гроші! От і побачимо, що милого, безневинного вепра обмовляють!"

— Ставка — по два ґудзики,— запропонував вепр — Хто виграє, тому дістануться чотири ґудзики!

Пес погодився.

Перші чотири ґудзики виграв пес. Наступні чотири ґудзики виграв також пес. Третю четвірку ґудзиків знову виграв пес. Вепр програвав кожну партію! Не минуло й півгодини, як пес заволодів усіма ґудзиками. У вепра не лишилося жодного!

Пес схотів віддати вепрові півкупи своїх ґудзиків, але той відмовився.

— Ні слова більше про це! Я — чесний вепр! Виграв — твоє!

— В такому разі ми не зможемо грати далі! — Псові стало трохи сумно: гра й виграші дарували йому радість.

— Проте... може, щось маленьке та кругленьке, схоже на ґудзика, знайдемо?

Вепр удав, що міркує. Але першим додумався пес.

— Монети! — вигукнув він — Візьмемо монети! Вони точнісінько як ґудзики, хіба що нема дірочок для пришивання, але нам це ні до чого!

Він витяг з гаманця двадцять шилінгових монет.

— У мене, на жаль, нема дрібних,— сказав вепр.

-Зі мною ви поділилися ґудзиками,— мовив пес— Тепер я з радістю поділюся з вами своїми монетами! — І він відсунув вепрові десять шилінгових монет.

Вони грали в "відьми" далі, але тепер вигравав вепр. Коли всі монети опинилися у вепра, пес витяг з гаманця ще вісім монет. Більше дрібняків у нього не було! Після чотирьох ігор вони опинилися також у вепра!

— Я б вам розміняв, якщо маєте паперові гроші,— запропонував вепр.

Пес витяг з гаманця десятишилінгову асигнацію, віддав вепрові й натомість одержав десять шилінгових монет. Потім він ще зіграв у "відьми" п'ять партій і знову позбувся всіх грошей, а також щонайменшого бажання грати далі.

— Годі,— мовив він.— Мені більше не щастить!

— Що означає тут "не щастить"? — Лагідний Генріх підбіг до вепра й вихопив у нього з ратиць карти. Він розіклав їх на столі так, щоб усі вони лежали зворотним боком догори. Зворотний бік карт був позначений червоними та синіми ромбиками.

Коли всі карти лежали на столі, лагідний Генріх витяг із фартуха окуляри, начепив їх і заходився пильно розглядати карти. І він раптом вигукнув:

— Людоньки! Це ж "відьма"! — Він ухопив одну карту, яка в кожному куті мала в червоному ромбику маленьку блакитну крапку.

Лагідний Генріх перевернув карту: це справді була "відьма". Вепр зірвався на ноги, побіг до вішалки, схопив жилет і шолом та й кинувся до виходу. Гроші, що їх він виграв у пса, лишилися на столі.

— Нумо, ворушіться! — вигукнув лагідний Генріх.— Мерщій за вепром! Передамо його поліції!

Пес зібрав гроші.

— Я не зазнав збитків,— промурмотів він.

— Невже? — вирячив очі лагідний Генріх — Вепр — шулер, а за шулерство саджають на три роки за ґрати! Коли цього вепра нарешті затримають, то буде мій найкращий день!

— Так, так! До буцегарні веприща! — закричали гості.

А осел, який зіперся на шинквас і жлуктив своє найулюбленіше пиво, заревів:

— Що таке три роки за ґратами? Нехай веприще мучиться там до кінця свого життя!

А півень, що примостився біля осла, закукурікав:

— Чому до кінця життя? Як на мене, вепра слід негайно заколоти!

Інші гості забарабанили кулаками по столах. Це означало: півень каже правду.

Пес підвівся й мовив:

— У певному сенсі мене, панове, аж занудило! Ви мені огидні! Він узяв валізу, дорожню сумку, надяг капелюха-борзаліно, тричі

закутав шию шаликом, перевісив через плече торбу і, сказавши лагідному Генріхові: "Я йду від вас", залишив кав'ярню.

Надворі була темнюща ніч. Пес простував через луг до дороги, розмовляючи сам із собою: "Ця кав'ярня все-таки не була широким світом! У широкому світі люди благородніші й не такі мстиві!"

Коли пес відчув під ногами асфальт, він на мить завагався: кудою йти в широкий світ — праворуч чи ліворуч? Вирішив іти ліворуч — з попутним вітром. Чого він найбільше не любив у своєму житті, то це подуву свіжого вітру в писок.

Він тюпав улівобіч і свистав своїх дев'ять пісень. Йому було трохи душно, адже ніч стояла ніжна, тепла, а його шалик був виплетений із вовни ангори. Шалика пес носив за будь-якої погоди. Його виплела псові дружина, і пішло на це аж чотири роки. Плетільниця з неї була не дуже вдатна.

"Якби я носив шалика тільки в негоду,— мовив пес сам до себе,-то недостатньо шанував би працю своєї дружини!"

Вже бралося на світ, пес ішов переліском і побачив мопеда, що стояв біля дороги. За мопедом, у канаві, хропів вепр.

Пес плигнув у яму і вхопив вепра за кручений хвіст.

— Гей, вепре! — вигукнув він.

Вепр зірвався на ноги, закліпав, позіхнув, протер очі, пізнав пса й затремтів. Він підскочив, щоб дати драла, та марне — пес тримав його за крученого хвоста.

— Дорогий песику,— закувікав вепр.— Благаю, змилуйся наді мною!

— Чому ти, власне, шахруєш? — запитав пес.

— Задля щастя,— сказав вепр — Вепр і щастя — для мене щось неподільне, але я не маю щастя! Ніколи його не мав, ще з поросячого віку! А коли виграю в карти, тоді я маю щастя! Ось чому!

— Дурниці! — мовив пес— Якщо хочеш мати щастя, то мусиш грати чесно.

— Але коли я граю чесно, то не виграю, а завжди програю. — Вепр заридав. Великі сльозини покотилися по його щоках.

Пес подав йому носовичок і відпустив крученого хвоста. Вепр сякався й ридав:

— А якщо забути, що нечесно граєш, тоді можна мати щастя?

— Бідолашний вепр,— співчутливо промурмотів пес. Він ураз пригадав, що колись його дружина часто говорила: "Я щаслива з моїм чоловіком!" Пригадав, що його діти також часто говорили: "Яке то щастя, що ми маємо такого батька!" "То чому не може бути щастям

мати мене за друга? — запитав сам себе пес— Якщо вепр так жадає щастя, то я зроблю йому приємність!"

— Вепре,— сказав пес,— віднині я буду твоїм другом, а як маєш друга, ти щасливий! Годі тобі грати в карти!

— Щиру правду кажеш? — Вепр ще раз висякався й витер сльози з куточків очей.

— Щиру правду! — мовив пес і підняв праву передню лапу — присягався.

Вепр засміявся й простяг псові праву передню ратицю. Пес довго тряс її. Потім вепр і пес вихопились на мопед.

Пес сидів спереду — він мав кермувати. Мопед з гуркотом рушив. Вепр міцно тримався за песячий живіт і мурмотів собі під ніс:

— Я такий щасливий, що ти не відвезеш мене до поліції!

"Я таки правильно вчинив,— подумав пес— Ось вепр уже й щасливий!"

Розділ другий ПЕС ІДЕ ДО ТЕАТРУ

Псові з вепром було зовсім непогано вдвох. Щодня кілька годин вони їздили широким світом. Щовечора сиділи у щораз іншій кав'ярні, щоночі спали вдвох на подвійному ліжку в щораз іншому готелі.

Пес волів би ночувати просто неба, адже стояло літо й ночі були доволі теплі, але вепр упирався:

— Спати просто неба нестерпно! Павуки й мурахи дошкуляють! А ялинова хвоя чи паліччя колять тіло! Яскраве сонце будить надто рано! На нещастя, яке мене завжди переслідує, ще, гляди, вдарить гроза і мене вб'є блискавка чи оглушить грім!

Тому пес щоночі запрошував вепра до подвійного ліжка. Передусім заради вепрячого щастя! Коли вони вечеряли, пес підсовував вепрові тарілку з більшою порцією, а в ліжку підкладав м'якшу подушку. Щодня пес потай десь кидав монету, а вепр згодом знаходив її, піднімав і, ховаючи, вигукував:

— Ти справді даруєш мені щастя, друзяко! Поки я тебе не знав, то не знаходив жодної монети.

З дня на день вепр дедалі більше звикав до свого щастя. Не минуло й трьох тижнів, як він вигукнув:

— Я справжній щасливий вепр!

Почувши це, пес зрадів. Проте його почали гнітити думки про гроші. Він міркував: "Якщо я й далі щодня витрачатиму гроші на харчі, ночівлю, на бензин для мопеда, на сюрпризи для вепра, то невдовзі розорюся! Самі видатки, а прибутків катма. Так не годиться!"

2*

19

Якось за вечерею пес мовив:

— Послухай, вепре, треба нам знайти якусь роботу!

Вепр із ляку проковтнув морквину, яку саме наминав. Він закашлявся, йому здушило в горлі. На очах виступили сльози. Пес загупав по вепрячій спині. Той трохи заспокоївся, більше в горлі не душило, і кашель ущух.

— Отже, минулася моя щаслива пора! — скрушно зітхнув вепр.

— Ні, ні,— вигукнув пес,— робота стає нещастям, коли її робиш знехотя! Робота, яку робиш залюбки,— то щастя! — Він ніжно погладив вепрову передню ратицю — Що ти робив би залюбки? — запитав він.

— Я? — Вепр сором'язливо усміхнувся.

— Так, ти! — повторив пес.

— Я, я...— Вепр почав маніритися. Він похилив голову й опустив

очі.

— Ну, вепре, кажи ж уже, не манірся.— умовляв його пес.

— Я залюбки працював би в театрі,— дуже тихо відповів вепр.

— Касиром чи розпорядником у залі, робітником сцени, відкривачем завіси чи освітлювачем? — запитав пес.

— Артистом,— прошепотів вепр.

Пес не на жарт злякався, адже вепр і вродою був обділений, і голос мав гугнявий. Одначе він не виказав свого ляку.

— О'кей, вепре, тоді пошукаємо щастя в театрі! — промовив він. —Але якщо тобі вже так хочеться до театру, то навчися декламувати. Адже ти мусиш щось голосно прочитати директорові, аби він міг переконатися в твоєму таланті.-1 подивився на вепра: — Ти вмієш декламувати вірші?

Вепр покрутив головою.

— На жаль, ні,— признався він.— Мені завжди було важко вивчити щось напам'ять.

Пес зітхнув, щоправда, зовсім тихо.

— Ми потренуємося,— мовив він.

Другого дня вранці пес купив у книгарні томик віршів. По обіді, коли вони сиділи в кав'ярні й пили каву, пес почав учити вепра. Оце-то була справжня собача робота!

Сто разів пес товкмачив вепрові: "Місяцю ясний, так тихо пливеш ти крізь хмари вечірні..."

Вепр запам'ятав лише: "Місяцю ясний..." Нічого більше не втримав його вепрячий мозок. То якось раз невдаха повторив: "Місяцю ясний, так тихо стоїш ти у хмарі вечірній..."

А то запам'ятав так: "Славний місяцю, хмари вечірні пливуть крізь тебе..." А потім ще й так: "Місяцю ясний, твої хмари вечірні стоять тихо..."

Пес страшенно дратувався.

— Може, тобі краще стати співаком? — запропонував пес.

— Справді! — радісно вигукнув вепр.— Я заспіваю "тра-ля-ля", коли раптом забуду слова! — Вепр проспівав: — Прийди, любий, тра-ля-ля, зроби тра-ля-ля, тра— ля-ля!..

Вепр так фальшивив, що псові відстовбурчені вуха затремтіли, а ніздрі стали вологі.

— А може, ти хочеш стати танцюристом? — запитав пес. Вепр замислився. Думав, думав і враз вигукнув:

— Друже мій, я стану естрадною зіркою! Тоді я зможу співати, танцювати й грати! Як ти вважаєш?

Пес кивнув головою і вдав, що йому подобається вепрячий намір. Він не хотів образити приятеля. "Час — найкращий лікар,— подумав він — Може, вепр, який має куцу пам'ять, забуде про свою безглузду ідею стати естрадною зіркою".

Проте аж таким забудьком вепр не був. Через три дні пес і вепр прибули до маленького міста. На головному майдані стояв великий будинок з колонами обабіч парадних дверей.

— Що то за будинок? — запитав вепр.

— Зовсім не знаю,— збрехав пес. Він не хотів казати вепрові, що будинок з колонами — то міський театр.

— Я це негайно з'ясую,— сказав вепр. Він загальмував, скочив з мопеда й підбіг до осла, що йшов вулицею.

Він уклонився ослові й запитав:

— Даруйте, пане, чи не могли б ви сказати мені, що то за будинок? — Вепр показав на будинок з колонами.

— Це міський театр,— відповів осел і пішов собі далі. Вепр заплескав у ратиці.

— Я такий щасливий вепр! — вигукнув він — Тільки-но вирішив стати естрадною зіркою, а вже у місті, що має для мене театр.

Вепр відразу ж хотів іти до театру. Пес його зупинив.

— Не квапся, друже! — порадив він — Спершу ми спокійненько заморимо черв'ячка, а тоді поміркуємо, як нам найкраще діяти далі.

— А як маємо діяти?! — вигукнув нетерпляче вепр.— Я піду до директора, заспіваю йому й затанцюю! І вірш про сонце та ранкові хмари прочитаю, якщо він захоче!

— Про місяць і вечірні хмари,— виправив його пес.

— Хіба не однаково! — вигукнув вепр.

— Послухай,— мовив пес— Тепер полудень. Театр ще замкнений. Роботу там починають аж по обіді. Артисти завжди сплять до обіду, бо працюють вони ввечері.

Вепр скорився. А що він повсякчас відчував голод, то дозволив псові запросити себе на гуляш із вермішеллю.

Пес не відчув нітрохи радості від свого гуляшу. Він сушив собі голову над тим, як відрадити вепра від цієї забаганки й не образити його. Вепра взагалі не можна було показувати в театрі! Стане ж бо посміховиськом для всіх! А цього вепр з його ніжною душею не переживе!

Коли пес уже вилизував тарілку, йому сяйнула добра думка.

— Вепре,— мовив він,— кожна справжня естрадна зірка має свого менеджера!

— Кого? — здивувався вепр.

— Менеджера,— повторив пес— Того, хто провадить і залагоджує її справи! Виплачує зарплатню тощо! І пильнує, аби контракти були такі як слід.

— А де ж того менджера взяти? — розхвилювався вепр.

— Я — твій менеджер,— не загаявся пес з відповіддю. Вепр кивнув.

— Добре! — вигукнув він — Ти і є мій справжній менеджер!

— А тому,— вів далі пес,— спочатку я сам піду до директора! Так буде солідніше! І враження буде краще, коли я рекламуватиму твої таланти!

— Тільки так! — вигукнув вепр.— Самовихваляння прикро пахне!

— Авжеж,— промурмотів пес Хоча насправді не мав наміру йти до директора театру. Він міркував: "Я тільки вдаватиму, що так роблю! Залишу вепра тут, у кав'ярні, сам трохи погуляю, а потім повернуся й скажу йому, що в цьому сезоні, на жаль, жодної музичної вистави в театрі не буде, а для вистав наступного сезону всі ролі вже розподілено!" Таку відмову, вважав пес, вепр стерпить легше, ніж правду про те, що в нього катма таланту.

— Гаразд! — погодився вепр — Зараз уже майже друга година! Розплатися й ходімо!

Пес умовляв вепра, щоб той зачекав на нього в кав'ярні, але марно. Вепр супроводив його до театру. Перед високими парадними дверима пес сказав:

— Бувай, на часинку!

— Я з тобою,— сказав вепр — Піду з тобою аж до самісіньких дверей директора!

І тут-таки відчинив двері, подріботів у фойє і запитав швейцара:

— Як пройти до директора?

— Сходами вгору, а потім праворуч, другі двері,— відповів той. Вепр прожогом кинувся сходами нагору, а псові не лишалося

нічого іншого, як помчати за ним.

"Дирекція" — було написано на других дверях праворуч. Біля дверей стояло крісло.

— Хай щастить,— мовив вепр.— Я вболіватиму за твій успіх! —1 сів у крісло. Пес розгубився. Він утупився в двері й думав: "Що ж мені тепер робити?"

Тієї миті коридором проходила білява молода жінка. Вона побачила пса, кинулася до нього, й вигукнула:

— Просто чудово!

Жінка рвучко відчинила двері дирекції й гукнула:

— Пане директоре, прибув пес! — І впхнула пса до кабінету. Стіни кабінету прикрашали безліч фотографій акторів. Директор

сидів за величезним столом. Він мав руду чуприну, руді бакенбарди, відстовбурчені вуха і велике черево.

— Сідайте, дорогенький мій,— почав він — Бажаєте сигару, кави чи шнапсу?

— Дякую, не треба, хоча...— знітився пес. Він скинув капелюха-борзаліно й сів у крісло перед письмовим столом.

— Ви наш рятівник у цю критичну хвилину,— вів директор далі і взяв зі столу теку.— Маю надію, що ви впораєтеся з текстом до завтра. Це головна роль!

Він простяг псові теку. Пес ще й досі почувався розгубленим, проте директор цього не помітив.

— Мені наче камінь з душі спав,— сказав він.— Тепер я заробив собі чарочку! — Він звівся на рівні, підійшов до шафи, дістав пляшку шнапсу, дві чарки, поналивав їх і вихилив одну. Другу подав псові. Пес не зносив шнапсу, але зараз був дуже розгублений, тому й випив. Директор знов наповнив свою чарку й спорожнив її .— Знаєте,— повів він далі,— такі ситуації виникають тому, що мене ніхто не слухає! Я завжди повчав нашого пса, що артистові не слід лазити по горах. Це надто небезпечно! Але мої слова полетіли за вітром! А тепер у пса задні лапи в гіпсі, а вуха забинтовані. Він лежить у лікарні! — Директор налив собі третю чарку — Десятий день ми шукаємо заміну нашому собаці. З цим не впорався жоден претендент. Нам запропонували маленького мишолова, потім пінчера, згодом таксу. Всі — чудові артисти, але на головну роль ніхто не годиться! — Директор підняв руки й простяг їх до стелі: — Дякувати Богові, що Він послав вас.

До пса повернувся спокій. Він хотів був пояснити, що він ніякий не артист, але директор не дав йому й слова мовити. І заходився розтлумачувати псові роль.

— Це пречудова роль,— захоплено казав він — Ви принц і кохаєте принцесу з сусідньої країни. Але принцеса закохана в хорта і відмовила вам. Ви дуже засмучені, ви страждаєте. Згодом ви дізнаєтесь, що принцеса вийшла заміж за хорта і що хорт дуже погано поводиться з нею, і ви вирішуєте визволити принцесу від хорта...

Що довше директор розповідав, то дужче подобалася псові ця справа! "А власне, чому б ні,— подумав він — Учити напам'ять завжди було мені завиграшки і зробитися сумним неважко, а побороти хорта — якщо він не пуститься навтіки — дрібничка". Тому пес і не став признаватися, що він зовсім не артист, і коли директор оповів зміст усієї вистави, сказав:

— Тут, на жаль, є одна перешкода. Я і вепр — партнери. Ми виступаємо тільки разом! Це наша умова!

— Але за текстом п'єси нема ролі для вепра,— заперечив директор.

— Тоді я мушу відмовитись,— сказав пес— Без мого вепра у мене нічого не вийде!

Пес піднявся з крісла і вдав, що збирається йти.

— Зачекайте хвильку! — вигукнув директор, миттю підвівся, схопив пса за шалик і затримав його — Чи великою має бути роль для вепра? — спитав він.

— Не обов'язково! — відповів пес— Аби був на сцені й проказав слово-друге!

— Гаразд, буде роль вашому вепрові! — Директор відпустив шалик пса і знову сів — Вепр гратиме вашого брата. Він ні на крок не відходитиме від вас. Менші брати мають таку звичку! І вепр час від часу казатиме: "Я згоден з тобою, брате". Цього досить?

Пес кивнув головою й мовив:

— Згода. Віднині вепр і я вчитимемо роль!

Директор потряс псові лапу, повідомив, що завтра о десятій відбудеться генеральна репетиція, і попросив, щоб пес з'явився вчасно.

— Ну, нарешті! — вигукнув вепр, коли пес вийшов — Я маю роботу? — Він підхопився й збуджено затупцяв довкола пса.

— Ти одержав головну роль,— мовив пес— Ти — вепр, який на все погоджується. Уяви собі, я також отримав роль. Я буду твоїм братом!

Вепр страшенно зрадів. Йому захотілося святкувати. Проте пес сказав, що це наразі неможливо: вони не можуть святкувати, їм треба вчити роль.

Пес і вепр поїхали мопедом на луг за місто. Посідали на траві, й пес почав учити з вепром речення: "Я згоден з тобою, брате!".

Пізно ввечері, коли над горою зійшов місяць, вепр нарешті запам'ятав речення. Проте навчання його так утомило, що він заснув на лузі. Пес укрив його своєю плетеною курткою і заходився вчити роль принца. Слава Богу, місяць світив так ясно, що пес міг читати текст при його світлі.

Коли зійшло сонце, він нарешті здолав роль. Як кажуть артисти, "вивчив назубок".

Звичайно, пес неабияк втомився. Цілу ніч не спати — таке з ним було вперше. Він трішки позіхав.

Вепр прокинувся, бо сонце било йому в писок. Він позіхнув, потім вигукнув:

— Я згоден з тобою, брате!

Пес дуже зрадів, що вепр ще пам'ятає свій текст. Генеральна репетиція увінчалась успіхом. Директор театру був у захваті від пса.

— Де ви виступали досі? — запитав він.— Десь у глушині розквітли? Щоб про такий талант та не знали у всьому світі? Дивина та й годі!

— Я був за кордоном — мовив пес.

— Я теж був за кордоном,— мовив вепр.

Але те директора цікавило найменше. Він навіть не дуже й слухав. Вепр помітив це.

— Чому він не хвалить мене? — поскаржився він псові.

— О, він вихваляв тебе навдивовижу,— збрехав пес— Саме тоді, як ти ходив до туалету!

Вепра це заспокоїло.

Віднині пес і вепр сім разів на тиждень грали у виставі "Принц шукає щастя". Невдовзі пес став улюбленцем публіки, а вепр навряд чи міг йому в цьому нашкодити. Адже він не грав жодної ролі, коли й промовляв свою фразу чи коли забував її. А коли опускали завісу і люди аплодували, а всі артисти кланялися, вепр радів і думав: "Всі вони плещуть мені!"

Проте одного дня вепрові до ратиць потрапила газета. На останній сторінці була надрукована стаття про спектакль

"Принц шукає щастя". В ній писалося, що це дуже драматична і водночас дуже поетична вистава. Пес, який грає принца,— великий митець. Артистка, що грає принцесу,— також визнаний талант. І хорта, і принцеси-ного батька, покоївку і слугу Франца згадували позитивно. Навіть кухар, який у другій дії приніс псові три абрикосові галушки, заслужив похвалу. А наприкінці було написано: "От тільки чому менший брат принца весь час стовбичив на сцені й бурмотів собі під ніс "Я згоден з тобою, брате", лишається загадкою. Авторові краще б відмовитись від цього персонажа!"

Вепр помчав з газетою до пса.

— Прочитай! — обурено рохнув він — Тому безмозкому дурневі, який це написав, я покажу, на що я здатний! Про мене ще почують багато чого! Він ще подивується!

— Що ти надумав? — спитав пес, і три глибокі тривожні зморшки перетяли його чоло.

— Побачиш сьогодні увечері! — І вепр таємниче рохнув.

— Прошу, не роби дурниць,— застеріг пес— Бо все провалиш!

— Ні, Господи, ні! — вигукнув вепр.— Відколи я з тобою, мене супроводжує щастя, тому я нічого не провалю!

Коли того вечора в театрі піднялася завіса, пес сидів — як і на попередніх спектаклях — на своєму троні, а вепр — біля його лап. Пес вигукнув:

— Служнику мій любий, ти, Франце, мій милий, чекання нестерпне жере мої сили! Три дні і три ночі я в муках чекаю на вість од принцеси, яку так кохаю.

В сусідній країні живе моя люба, прошу її згоди повести до шлюбу. Що скаже вона? Чом гінець не вертає? Я з туги тяжкої ось-ось заридаю!

А далі вепр мав проказати свої слова: "Я згоден з тобою, брате!" Проте вепр чхав на свій текст. Він зірвався на ноги, почав перекидом кружляти довкола трону й співати: "Прийди, любий, тра-ля-ля, зроби тра-ля-ля і ще раз тра-ля-ля".

Глядачі засміялися, дехто навіть заплескав у долоні, а огрядна білява пані, що сиділа в першому ряду, вигукнула: "Браво!".

Потім на сцені з'явився слуга Франц. Він тримав у руці великий конверт і промовляв:

— Радійте, мій принце, привіз я послання, яке ви чекали, як сонечка зрання!

Принц схопив конверт, розірвав його, витяг листа й прочитав:

— Поважний принце, мушу сказати: шлюбу з тобою не буду брати, серцем моїм граф хорт володіє,

я знаю, що болю тобі заподію, послухай єдину пораду мою: дружину шукай собі в іншім краю!

Тут пес повинен був заплакати й заридати, але він цього не зробив, бо вепр і далі вистрибував перекидом по сцені,

безперестану кувікаючи: "Я згоден з тобою, брате! Я згоден з тобою, брате...".

Глядачі знову засміялися, майже всі тепер аплодували, а огрядна білява пані загукала: "Браво, браво, бравісимо!".

Слуга Франц ухопив вепра за хвоста й намагався витягти його за куліси. Проте вепр пручався, вивертався, дриґав ногами й кувікав:

— Я тут граю головну роль! Без мене не буде вистави! Негайно відпусти мене!

Це сподобалося глядачам більше, ніж його перекиди по сцені і "тра-ля-ля-пісенька". Зал зайшовся реготом, усі глядачі аплодували, а огрядна білява пані з першого ряду посилала вепрові поцілунки рукою.

— Опустіть завісу! — гукнув директор театру з-за лаштунків. Повільно опустилася завіса. Директор влетів на сцену.

— Вепр з глузду з'їхав, чи що?! — заревів він — Заберіть його звідси геть! Викиньте нарешті вепра!

— Я й сам хочу піти! — вигукнув вепр — Але як я піду, коли цей дурнуватий парубійко не пускає!

Слуга Франц пустив вепра, і той побіг до завіси.

Директор ухопив його за крученого хвоста. Вепр шаснув попід завісу, а оскільки директор і досі тримав його за хвоста, то й сам слідом за ним опинився перед завісою на рампі.

Вепр усміхався й кланявся публіці, яка аплодувала йому. Директорові не лишалося нічого іншого, як і собі вклонятися і також усміхатися. А що його допікала велика злість на вепра, він наступив тому на задню ногу. Вепр утратив рівновагу, перехилився наперед і беркицьнувся просто на коліна огрядній білявій пані.

— Яка велика для мене честь! — вигукнула вона в захваті. — Я ще ніколи не тримала на колінах артиста!

Пес скинув з голови корону, поклав біля трону скіпетра і нишком подався до свого гардероба. "Ось і по всьому! — мовив він сам до себе.— Перше ніж директор мене викине, я краще піду сам!"

Він надів капелюха-борзаліно, обмотав шию шаликом, перевісив через плече торбу й залишив театр. Оплески чутно було аж на вулиці!

Пес побіг туди, де стояв вепрячий мопед.

Він витяг з багажника свою дорожню сумку й валізу, сів біля мопеда, дістав з дорожньої сумки аркуш паперу й написав на ньому:

"Любий друже вепре,

віднині наші дороги розійшлися.

Але ти й надалі матимеш багато щастя.

Я вірю в це.

Твій друг пес".

Прив'язавши листа шнурком до керма мопеда, пес узяв у праву передню лапу дорожню сумку, а в ліву — валізу й пішов просто в ніч, насвистуючи свої дев'ять пісень. Йому зробилося весело-весело. Адже він не з найбільшою охотою став за приятеля кабанцеві!

Кілька днів потому, відпочиваючи в кав'ярні, пес прочитав у газеті:

Блискучий успіху театрі! "Принц шукає щастя" показано у новому трактуванні! Вистава стала набагато веселіша, а також коротша. Артист вепр із Божої ласки заживає в ній слави!"

Через тиждень пес побачив у кіоску газету, на першій сторінці якої красувалася велика фотографія. На ній був вепр і щока до щоки з вепром огрядна білява пані. Та, якій вепр беркицьнувся на коліна. У жінки на голові був віночок, вона всміхалася. Під фотографією стояв підпис:

"Розкішне весілля у вишуканому товаристві! Власниця ковбасної фабрики "Екстра і Кнак" сьогодні вийшла заміж за вепра-коміка з міського театру. Очевидно, це була любов з першого погляду. На жаль, вепр залишає театр і провадитиме відтепер справу дружини".

"Чудово! Ми й самі могли б цього доскочити!" — промурмотів пес, прочитавши таке. І помандрував далі, ще веселіше насвистуючи.

Розділ третій

ПЕС ІДЕ ДО ШКОЛИ

Декілька днів пес подорожував самотою. Коли-не-коли відповідав перехожим на люб'язне привітання або перекидався короткими словами з господарем кав'ярні, куди заходив підкріпитися. Той, кому недавня дружба з вепром коштувала неабиякого напруження сил, хотів спокою. Проте сумно псові не було, адже він багато розмовляв сам із собою. А щоб розмова ця виходила не дуже монотонною, він провадив її двома різними голосами. Глибоким грудним голосом ставив собі запитання. Високим голосом, що скидався на гавкання, сам собі відповідав. Він прагнув багато надивитися. Залюбки споглядав квіти, жуків і метеликів. Він називав це фотографуванням за допомогою мозку. Ввечері, лежачи на готельному ліжку, упорядковував фотографії в голові. Він уклав у мозку справжню фототеку від А до Я. Назви всіх квітів, жуків і метеликів, яких бачив, пес, на жаль, не знав. А книжок, з яких би міг про них довідатися, він не поклав до свого багажу. Усьому для нього невідомому давав нові назви. Одного жучка назвав Завзятим, іншого — Нечупарою. Якусь квітку назвав Руді, іншу — Білосніжкою. Двом метеликам дав назви Ранкова Зоря і Кругла Зірка. Але найбільше пес любив милуватися хмарами. Він розмістив їх у своїй фототеці під назвами Печаль, Мішок Сміху, М'яка Пелюшка, Прощавай і Я Ще Повернуся.

Якось теплої післяобідньої пори пес лежав дуже довго на лузі і фотографував мозком білі пір'ясті хмарки. Підвівся, коли сонце зникло за горизонтом. Від тривалого лежання він не міг випростати спину. "Невже простріл? — стурбовано запитав сам себе.— Минеться,— відповів сам собі — На лугах завжди вогкувато, і це шкодить спині старого пса!" "Чи не подбати мені хутенько про нічліг?" — запитав сам себе. "І якомога хутчіше,— відповів сам собі — З гострим болем у спині мерщій у м'якеньку постіль!" (Пес помилявся: з великим болем у спині слід лягати на тверду постіль, але він не дуже знався на медицині).

Пес вирушив на пошуки нічлігу. У першому готелі, до якого він зайшов, усі номери були заселені. У другому для нього були надто високі ціни. Третій готель був зачинений у зв'язку з реконструкцією. Споночіло, коли пес опинився біля четвертого готелю. Зітхнув з полегкістю, побачивши на дверях вивіску: "Номери вільні". Проте коли мав відчинити двері, назустріч йому вийшли огрядний чоловік і огрядна жінка. Огрядний чоловік почухав собі живіт, огрядна жінка почухала собі спину.

— Свинство та й годі! — вигукнула огрядна жінка до пса.

— Про це варто розповісти в газеті! — вигукнув огрядний чоловік до пса.

Вони розповіли псові, що в номерах повно бліх і блощиць. І показали йому свої покусані блощицями та блохами руки й ноги.

Пес подякував за цю осторогу й помандрував далі. Його спина дедалі дужче дерев'яніла. Він обкутав шаликом живота, адже вовна гріє, а тепло лікує простріл. Аж до півночі пес біг при місячному сяйві. Задерев'яніла спина, незважаючи на вовняний шалик, дошкуляла чимраз більше. Пес уже відчував і втому. Тому вирішив, що в найближчому селі, у першій хаті — хоч би хто там мешкав,— попроситься на нічліг.

"Це, звичайно, не найкраще рішення,— сказав пес сам собі, — але якщо я незабаром не ляжу в постіль, то відкину ноги. І нащо тоді мені моя спина!"

Першою хатою в найближчому селі виявилася школа. Пес обійшов її довкола, світячи ліхтариком у вікна. За двома вікнами були класні кімнати, за одним — туалетні раковини, за іншим стояв стіл зі стільцем біля нього. Але за жодним з вікон

не було житлової кімнати з ліжком, у якому спав би шкільний сторож. Проте одне вікно, що з протилежного боку школи, було відчинене.

"Якщо в будинку ні душі живої,— мовив пес сам до себе і скочив у відчинене вікно,— тоді я ні в кого не питатиму дозволу на нічліг". Пес вирішив переночувати в кімнаті з письмовим столом, оскільки тут на підлозі лежав м'який килим. Він уклався спати під письмовим столом. Свою торбу він підмостив під голову замість подушки, а шаликом і плащем укрився.

Перше ніж заснути, він подумав: "Залазити до чужих будинків заборонено, тому я заберуся звідси на світанні. А то вчителі викличуть поліцію і я опинюся у в'язниці!"

Проте не так сталося, як гадалося. Пес проспав світання. Він прокинувся аж тоді, коли неймовірно гучно задзеленчав дзвоник. Це був шкільний дзвоник, що сповістив про початок уроків. Спершу пес оговтався від страху, що паралізував йому кожну клітину, потім обережно виглянув зі своєї схованки під письмовим столом. Він побачив, що двері кімнати відчинені. У коридорі скупчилося багато дітей, які оточили ведмедя. Один з них запитав ведмедя:

— Пане директоре, сьогодні приїде новий вчитель? Ведмідь відповів:

— Мені обіцяли. Але вже минула восьма година, а вчитель першого свого робочого дня рідко спізнюється. Напевне, знову щось не вийшло.

Пес подумав: "Я нечутно звідсіль заберуся! Вилізу через вікно!" Він узяв свої манатки в лапи й виліз з-під письмового столу.

Проте він досі не міг випростати спину. Хотів був навшпиньки підкрастися до вікна, адже за нормальних обставин він зробив би це, як два плюс два — чотири. Проте з його задерев'янілою спиною красти було тяжко. Пес захитався, зачепив торбою письмовий стіл, а валізою — стілець. Наробив гуркоту. Ведмідь обернувся, побачив пса й вигукнув:

— А ви вже тут, колего! Ласкаво просимо!

"Він вважає мене за нового вчителя,— подумав пес— Але нехай краще тебе вважають за вчителя, ніж за шахрая". Тому пес не заперечував.

— Це школа для карликів,— пояснив ведмідь.

— Хоча діти нормальні на зріст,— мовив пес.

— Ви жартівник! — вигукнув ведмідь. І поплескав пса по плечі.-Я люблю таких учителів. Ваш попередник був смертельний зануда. Тому й лежить він із жовчним міхуром нині у лікарні!

— Бідолаха,— промурмотів пес. Йому було невтямки, чому ведмідь має його за жартівника.

— І ви більше любите котрих? — спитав ведмідь.

-Мені однаково,— пробубонів пес. Він не знав, про кого це ведмідь.

— У такому разі я беру великих, а ви — малих,— запропонував ведмідь.

— Я згоден,— промурмотів пес і подумав: "Треба зорієнтуватись, які малі, а які великі".

— Власне, в зануди також були чотири молодші класи,— пояснив ведмідь.

Тепер пес знав, хто — малі, а хто — великі.

— Чи далеко просунувся з навчальним планом мій дорогий пан колега? — запитав пес і дуже зрадів, що висловив таке вишукане, вчене речення.

Ведмідь хвилину поміркував.

— Так, звісно,— мовив він.— Першокласники вчилися додавати та віднімати, другокласники — множити до десяти, третьокласники —множити більші числа і четвертокласники — ділити. Але діти знов забули все, чого навчилися. Відтоді, як захворів зануда, ми здебільше співали пісень. Я не можу викладати одночасно у вісьмох класах!

Ведмідь привів пса до класу. За партами сиділо двадцятеро дітей. Найменші — в першому ряду, трохи більші — у другому, ще більші — в третьому і найбільші — в четвертому.

— Це ваш тимчасовий учитель,— звернувся він до дітей — Слухайтеся його — Ведмідь помахав дітям лапою і вибіг з класу.

Пес утупився в дітей, діти втупилися в нього. Пес кашлянув.

— Отже, я пес! — мовив він.

— Я — Анна,— мовила дівчинка в першому ряду.

— Радий познайомитись — Пес уклонився Анні.

— Я — Петер!— вигукнув хлопчина з останнього ряду.

— Радий познайомитися — Пес знову вклонився.

— Це неправда,— вигукнули дві дівчинки з третього ряду — Його звати Ігнац!

— Якщо йому подобається бути Петером, то я не заперечую! —сказав пес.

— Тоді я зватимуся краще Кармен,— сказала Анна.

— О'кей, Кармен,— погодився пес. Хлопчина в другому ряду підніс руку.

— Прошу! — звернувся пес до нього. Хлопчина встав.

— Якщо я собі також виберу нове ім'я, то яке ім'я стоятиме в табелі? Старе чи нове?

— Я не люблю табелів,— відповів пес.

— Виходить, у цьому році взагалі не буде табелів? — спитав хлопчина.

— На жаль, будуть,— відповів пес— Але до кінця навчання прийде зануда й видасть вам табелі.

— Тоді не обов'язково вчитися у вас? — спитав хлопчина.

— Твій обов'язок — учитися завжди,— сказав пес— Не вчитися нічого — так просто не вийде. Якщо тобі не обов'язково вчитися в мене, то, виходить, ти досі засвоїв, що є вчителі, в яких учитися не обов'язково!

Від подиву хлопчина роззявив рота і вирячився на пса. Псові зробилося неприємно. Тому він квапливо сказав — не до того хлопчини, а до всіх дітей:

— А що коли я зараз перелічу все, чого б міг вас навчити, а ви щось з того виберете?

Тепер усі діти пороззявляли роти і вирячили на пса очі.

— А може, краще ви чогось навчите мене? — запитав пес і повів очима по класі. Ніхто не зголосився.— Ну, гаразд,— зітхнув він,— почнемо навчання там, де його закінчив зануда!

Пес, звичайно, умів бездоганно додавати й віднімати, множити й ділити. Щодо множення, то він міг подумки множити аж до 37 на 37! Але як навчити дітей математики, він не знав. І як пояснювати одночасно одним одне, іншим — інше, він також не знав. Щоб виграти час, пес подумав і сказав:

— Дістаньте, будь ласка, зошити з математики! (Це колись звично говорив його вчитель. Так легше приховати обман, вважав пес).

Проте зошитів з математики діти не взяли з дому. Вони взяли лише зошити для уроків співів, бо впродовж останніх тижнів вони з ведмедем на всіх уроках тільки співали.

Псові спало на думку, що його наймолодший син любив рахувати кульками. І ще, що вишні — так то ж кульки і що була саме пора вишень.

— Чи є тут фруктова крамниця? — запитав пес.

— На протилежному боці села,— сказала Кармен-Анна.

— Зараз ми підемо туди,— мовив пес. Він не запитав їх, чи бажають вони цього, адже він міркував так: "Коли їх питаєш про їхні бажання, вони тільки роззявляють роти й витріщаються на тебе".

Хлопчина, що цікавився табелем, запитав:

— До якого шкільного предмета належить їти-до-фруктової-крамниці?

Пес відповів:

— Ходіння — це вивчення правил дорожнього руху, купування — це формування споживацьких смаків, повернення до школи — зарядка, оскільки ми стрибатимемо на одній нозі!

Пес із дітьми йшов селом. Він не мав змоги вивчити з ними правила дорожнього руху, адже ніякого транспорту в селі не було. Назустріч їм трапився лише трактор, що їхав серединою дороги. Пес пояснив дітям, що тракторист — цілковитий бевзь. І гукнув до нього:

— Гей, йолопе, тримайся правого боку!

Перш ніж відвідати фруктову крамницю, пес повів дітей до ощадної каси і розміняв дві стошилінгові асигнації на срібні п'ятаки.

— Скільки срібних п'ятаків ми отримаємо? — запитав він дітей.

— Сорок,— відповів хлопчина з четвертого класу.

— А скільки дітей у класі? — запитав пес дівчинку з першого класу.

— Я не знаю,— відповіла та.

— Полічи їх,— звелів пес.

Дівчинка полічила учнів. Вона налічила двадцять.

— І скільки п'ятаків отримає кожен, якщо в нас їх сорок, а вас є двадцять? — запитав пес.

— Два на двадцять — сорок! — вигукнув хлопчина з третього класу.

Пес кивнув головою і дав кожній дитині по два срібні п'ятаки.

Потім діти пішли до фруктової крамниці. Там були жовті, червонуваті і темно-червоні вишні. Пес прочитав лекцію про вишні. Про солодкі й кислі, гнилі й червиві, обприскані хімікатами й біологічно чисті.

Крамарці це не сподобалося.

— Не ганьбіть мого товару! — вигукнула вона, підозрюючи щось лихе. А коли пес запропонував дітям покуштувати всі сорти вишень, аби кожен для себе визначив їхню якість, крамарка геть спохмурніла— Таких покупців я з радістю не впустила б!— вигукнула вона.

— Милостива пані,— звернувся пес до крамарки — Ми не покупці, ми проводимо тут урок.

— Урок? У мене? — здивувалася крамарка.

-Авжеж,— мовив пес— Щоб жити, потрібні овочі та фрукти. Дітям вони необхідні!

Крамарка не зронила більше й слова. Вона спритно зважувала по чверті кілограма вишень кожній дитині, брала п'ятаки й давала здачу. Навіть не зреагувала, коли пес звернувся до дітей:

— Хай кожен полічить здачу, адже дітей часто ошукують!

Потім пес і діти вертали до школи, підстрибуючи навпереміну то на правій нозі — тринадцять разів, то на лівій — тринадцять. Світило сонце, і пес із дітьми залишилися на шкільному подвір'ї. Пес улаштував змагання: хто далі виплюне вишневу кісточку. Переможцем став Тарзан-Готліб з четвертого класу. Він виплюнув кісточку на 12 метрів 17 сантиметрів і 3 міліметри. На жаль, у змаганні були використані всі вишні. Для уроку математики не лишилося жодної.

"Що ж,— міркував пес,— діти полічили в ощадній касі гроші і полічили дітей, поділили п'ятишилінгові п'ятаки та дрібняки між собою! Кожен перелічив свою здачу у фруктовій крамниці,

а також свої стрибки до тринадцяти, коли вертали назад, а коли плювалися кісточками, то вимірювали відстань до міліметра. Досить математики на один день".

— Досить лічби на сьогодні! — сказав пес-учитель дітям.

Діти побігли додому, а пес позбирав вишневі кісточки, хоча йому було важко: він ще не міг як слід випростати спину. Але він знав, що діти неохоче прибирають після себе. І добре знав, що вони не люблять тих, хто їх примушує прибирати.

І чомусь — він не знав достеменно чому — він хотів, аби в дітей залишився про нього добрий спогад.

Пес покинув школу. На. головному майдані він побачив привітний готель. Пес винайняв кімнату й ліг у ліжко. Через біль у спині. Він хотів одужати до світанку, щоб весело мандрувати далі.

Наступного ранку зі спиною у пса все було гаразд. Але він відчував страшенний голод. Він спустився до зали й замовив сніданок —яєчню зі шкварками, сир, каву й малинове повидло.

Пес усмак наминав сніданок. Водночас розглядав мапу мандрівника, яку розіклав на столі, й міркував, куди йому краще податися.

Він вирішив іти на південь, оскільки на мапі в цьому напрямку на відстані одного дня ходи було велике озеро. Біля великих водоймищ, міркував пес, завжди багато всякої роботи, і там можна до чогось прилаштуватися. Може, екскурсоводом або рятувальником на воді.

Коли пес підвів очі від мапи, перед ним стояли Кармен-Анна з першого ряду і Лоліта-Єва з третього.

— Як ви тут опинилися? — сполошився пес.

— Ми дочки господаря готелю,— сказала Кармен-Анна, а Лоліта-Єва додала:

— Час іти, пане вчителю, вже восьма година!

— Біжіть, я зараз! — мовив пес. Він почервонів, бо йому було соромно за свою брехню. Але діти цього не помітили, адже його обличчя було вкрите шерстю.

— Поки ви не в школі,— зауважила Лоліта-Єва,— ми не спізнимося!

— Я вас пережену,— сказав пес— Я швидше бігаю.

— Навряд! — засумнівалася Лоліта-Єва.— Ми тут бігаємо найшвидше. Нас не пережене ніхто!

Господар готелю гукнув з-за шинквасу:

— Це правда! Меткіших за них немає, пане вчителю. Мої дочки переженуть вас!

Пес зрозумів: йому не вдасться викрутитись! Він витер рота й підвівся. "Доведеться ще один шкільний день відпрацювати", — подумав він. Але краще побути чотири години вчителем, ніж чотири місяці арештантом!

(Адже пес уже двічі порушив закон. Першого разу, коли заліз у школу, а вдруге, коли став за вчителя. Незаконне виконання функцій посадової особи, оцінив він).

Пес побіг із дочками господаря готелю до школи. Хоча на фініші він рвонув щосили, Кармен-Анна і Лоліта-Єва добігли до шкільної брами з випередженням на три його довжини. Коло брами стояв ведмідь і розмахував якимсь листом.

— Колего, подивіться-но сюди,— вигукнув він — В управлінні шкіл панує безлад — І тицьнув листа псові під ніс.

Пес прочитав: "...лише за три тижні, на жаль, зможемо прислати вам учителя на заміну..."

— Один відділ не знає, що робить інший! — вигукнув ведмідь.-Вони присилають учителя і водночас пишуть, що не можуть його прислати!

Пес зрадів, коли задзеленчав дзвоник. Можна було мерщій піти до свого класу, щоб не обговорювати з ведмедем листа.

— Сьогодні,— сказав він дітям,— ми писатимемо твір. Ті, хто вже вміє писати, писатимуть його; хто ще не вміє писати, розкажуть його мені.

— На яку тему? — спитала Дезіре-Роза.

— Скажімо, про щось супернезвичайне,— мовив пес— Що ви пережили останнім часом супернезвичайне?

Кармен-Анна вигукнула:

— Змагання сьогодні вранці! Петер-Ігнац вигукнув:

— Купування вишень учора перед обідом!

— А ще що? — Пес був трохи розчарований.

Діти сказали, що вони сьогодні, на жаль, не зазнали ще чогось су-пернезвичайного. їхнє життя зазвичай нудне. Тут мало буває незвичайного.

Пес замислився.

— Тоді треба нам,— сказав він,— пережити щось супернезвичайне, щоб потім написати про це твір. А що може бути супернезвичайним?

— Політ на Місяць! — вигукнув один хлопчина.

— На жаль, нас не візьмуть,— мовив пес

— То ми спіймаємо грабіжників банку! — вигукнув якийсь малюк.

— Так швидко ми їх не знайдемо,— сказав пес. —То шукатимемо скарб! — вигукнув інший малюк.

— Де? — спитав пес.

— А я не знаю,— відповів малюк.

— На жаль, я також,— мовив пес.

— Ми зустрінемо привида! — вигукнув третій малюк.

— Так, так! — загукали діти — Привид — це супернезвичайно!

— Гаразд,— погодився пес— Зустрінемо привида. Ану ж він мешкає у шкільному підвалі!

Пес повів дітей із класу. Тихо, навшпиньках спускалися вони сходами. Коли всі діти зібралися в підвалі, пес вимкнув світло, адже привиди розмовляють тільки, коли темно.

— Дорогий привиде, вибачте, що ми порушуємо ваш денний спокій,— пробубонів пес у темряву.

Потім пес тихенько заскімлив. Потім пес пробубонів:

— Мої учні хочуть познайомитися з вами! Потім пес знову заскімлив.

Потім пес пробубонів:

— Якщо ви тільки скімлите, ми вас не розуміємо!

— Вибачте,— мовив пес пронизливо тужливим голосом,— у своїй самотності я відвик говорити!

Пес пробубонів:

— Навіщо вам цей підвал? Ідіть до нас нагору й матимете товариство!

Пес заскімлив:

— Привиди не живуть при світлі! Пес пробубонів:

— Що ви за привид? Пес заскімлив:

— На жаль, я забув! Пес пробубонів:

— Можливо, ми вас визволимо? Пес заскімлив:

— Ох, це було б чудово! Пес пробубонів:

— Що нам треба зробити? Пес заскімлиив:

— На жаль, я це також забув!

Діти слухали затамувавши подих, але псу його діалог поволі став набридати. Він пробубонів:

— Ну, гаразд! Якщо ви все забули, тоді ми не зможемо вам допомогти! Бувайте!

Діти запротестували.

Привид розчулив їх. їм захотілось будь-що його визволити.

"Як нам,— подумки запитав пес себе,— визволити привида, якого взагалі не існує?" Коли він сушив над цим голову, велика муха, заблукавши в підвалі, продзижчала довкола його вух. Спритний мухолов, пес тут же хвацько спіймав набридливу муху на своєму вусі. Затиснувши її в кулаці, він ураз дещо зметикував.

— Привиде,— пробубонів він,— ми не зможемо тебе визволити, бо ти, йолопе, геть забув, яке на тобі лежить прокляття. Але ми обернемо тебе на когось іншого. Скажімо,

на велику муху. А в подобі мухи ти вже не боятимешся денного світла й літатимеш собі скрізь по світі. Згода?

— Це було б супернезвичайно,— заскімлив пес.

— Тоді ми прокажемо заклятття,— пробубонів пес і почав:

— Привиди бідні, безликі, Оберніться на мухи великі. З темряви, бруду й ганчір'я Летіть в золоте надвечір'я, І будете сонцю радіти, Як квіти, як діти!

Діти повторювали за псом усі рядки, пес махнув правою лапою, ніби "визволяв" скиглія, і знову ввімкнув підвальне світло.

— Де муха?! — загукали діти.

Пес показав їм свого правого переднього кулака. Діти прикладали вуха до кулака, вони чули дзижчання й гудіння мухи і були щасливі.

Пес повернувся з дітьми до класу. Він став біля вчительського столу і розтулив кулака. Велика муха злетіла вгору, тричі покружляла довкола люстри й вилетіла у вікно.

— Супернезвичайно! — загукали діти.

Більші учні сіли й написали твір під назвою: "Як ми обернули привида на муху".

Малі оточили пса й оповіли йому історію про муху-привида.

Десятеро дітей розповідали псові історію, і всі десятеро присягалися на чім світ, що бачили привида. Він був величезний, запевняли вони, і неймовірно товстий. Ще й блищав, як цитриновий пудинг.

Пес хотів тишком-нишком піти собі своєю дорогою саме в обідню пору, після уроків. Але ж він пообіцяв дітям прочитати їхні твори і під кожним поставити велику червону одиницю1, тому хутенько повернувся до готелю, позичив у господаря червону кулькову ручку, сів у своїй кімнаті й заходився читати твори й малювати

1 Найвищий бал за п'ятибальною шкалою оцінювання шкільних знань у деяких країнах Західної Європи.

одиниці. Помилок не виправляв, подумав собі: "Навіщо бруднити такі гарні твори своєю червоною мазаниною!" Потім пес сів писати дітям листа. Він написав:

"Любі учні,

таких милих дітей, як ви, у мене ще ніколи не було і, напевне, більше ніколи не буде. На жаль, я мушу вас сьогодні покинути..."

Тут пес облишив писати, поклав кулькову ручку й мовив сам до себе: "У таких важливих справах дурити дітей не можна", подер листа й почав писати нового.

Він писав:

"Любі учні, я зовсім не вчитель, а звичайнісінький мандрівний пес. Не судіть мене, прошу. З вами було дуже приємно. Ваш пес,

який вас ніколи не забуде".

Пес спустився до зали, щоб узяти в господаря конверт для листа. Але господар не мав конверта. Тоді пес побіг до крамниці. Крамарка подарувала йому конверт і сказала:

— Мій син, його звати Ігнац, вчиться у вашому класі. Він розповів мені, що ви супернезвичайний учитель!

Коли пес із конвертом повернувся до своєї кімнати, Кармен-Ан-на і Лоліта-Єва сиділи на його ліжку. Вони були сумні.

— Ми хотіли принести тобі квіти,— сказала Кармен-Анна.

— Щоб тобі було затишно,— сказала Лоліта-Єва. —1 ми прочитали лист,— сказала Кармен-Анна.

— Адже ти писав його і нам,— сказала Лоліта-Єва.

Пес похилив голову і втупився в свої передні лапи. Йому стало страшенно соромно.

— Нам байдуже, що ти не справжній учитель,— сказала Кармен-Анна.

— І для решти дітей це також не має ніякого значення,— сказала Лоліта-Єва.

— Ми тебе дуже, дуже любимо,— сказала Кармен-Анна.

Пес був зворушений. Він дістав з торби носовичка й висякався.

— Побудь з нами ще хоч тиждень! — попросила Лоліта-Єва.

— Хоч один день! — попросила Кармен-Анна

— О'кей — промурмотів пес, витер дві сльозини розчулення і заховав носовичок у торбу.— Але тільки один день!

Людям, які його любили, він не міг відмовити в жодному проханні.

Ще десять днів пес учителював, бо діти щодень благали його залишитися ще на один-однісінький день. Весь його клас знав, що він не спражній вчитель. Кармен-Анна і Лоліта-Єва призналися дітям, і всі вони поклялися нікому про це не розповідати. Діти дотримали клятви, і їм із псом було дуже добре. Майже кожного дня вони ходили на екскурсії. Одного разу вони пішли до пекарні й навчилися пекти хліб та булочки. Іншого разу подалися до квітникарства й навчилися садити квіти з горщиків. Ходили до швейної майстерні, і до шевця, і на селянський двір. Якось вони посадили на шкільному подвір'ї дерева. Кожен — одне деревце. А ще грубезними пензлями фарбували в блакитний колір похмурі, сірі стіни школи. Пес навчив дітей також насвистувати мелодії.

Та не забував він також ні про рахування, ні про писання й читання.

Якщо доводилося визначити, скільки фарби вистачить на всю шкільну будівлю, і скільки запари треба на тринадцять кілограмів житнього борошна, і скільки тканини піде на семеро штанів, то тут без рахування було не обійтися. Оскільки діти завжди описують те, що вони пережили, то й писання було чимало. Та й сам пес щовечора сідав за стіл і записував якусь історію зі свого життя. Наступного дня діти її читали.

На дванадцятий день песячого вчителювання вперіщив рясний дощ. Пес не повів дітей на екскурсію, а залишився з ними в класі. Він розповів їм трохи про свою мозкову фототеку і про всі хмари, які він у ній зібрав. Учні з учителем стояли біля вікна, бо ж діти, слухаючи вчителеву розповідь, і собі хотіли фотографувати мозком хмари. На жаль, небо було однотонне, темно-сіре, і вони не помітили на ньому жодної хмаринки. На жаль, помітили дещо зовсім інше на землі: вулицею їхав автомобіль і зупинився навпроти школи. З автомобіля вискочив чоловік, напнув парасольку й побіг до парадних дверей. Чоловік був високий і худий, а з обличчя — напівосел. Або напівлюдина. Це — як і хто на нього подивиться.

Пес тихо сказав до дітей:

— Напевне, чийсь батько. Хоче про щось довідатись!

Діти захитали головами. Вони знали батьків своїх однокласників. І навіть батьків дітей з інших класів.

Потім діти й пес зовсім замовкли. Вони так принишкли, що чули рипіння парадних дверей, коли той чоловік зайшов до школи. Вони чули, як лунали його кроки в коридорі, чули, як він відчинив двері до кабінету директора і як вигукнув:

— Де ж директор?

— Я вже йду! Горить там щось? — почули вони голос ведмедя, а потім його чвалання з сусіднього класу.

Ведмідь зайшов до кабінету.

Діти й пес затамували подих. Скрадаючись, вони підступили до стіни, що правила й за класну дошку.

За стіною містився кабінет директора. Стіна була тонка, з гіпсу. Діти дослухалися, наче до радіовистави, розрізняючи кожне слово, мовлене за стіною.

— Що ви бажаєте? — спитав ведмідь.

— Я інспектор із управління школами,— відповів чоловік.

— Дуже приємно,— мовив ведмідь.

-Ми одержали листа від тутешнього об'єднання батьків,- повідомив інспектор.— Вони просять залишити їм нового вчителя замість хворого.

— Так, так7— мовив ведмідь — Я також цілком за те. Діти полюбили його. Наш колега — справді неабиякий майстер!

— Але ми не посилали до вас ніякого нового вчителя,— здивувався інспектор.

Ведмідь гучно зареготав.

— Ви, напевно, жартуєте! — вигукнув він.— Новий вчитель уже два тижні в нас працює. Може, думаєте, в сусідній кімнаті якась мара стоїть?

— Якщо хтось там і стоїть,— вигукнув інспектор,— то він шахрай! У листі батьків сказано, що новим учителем у вас працює пес. Але ж ми не затверджували жодного пса на посаду вчителя в нашому районі!

— Збожеволіти можна! — здивувався ведмідь.

— Ви,— провадив інспектор далі,— довірили учнів ошуканцеві! Того псюру чекає буцегарня! Поліцію вже повідомлено! Та й вам це так не минеться!

— Діти, я мушу негайно піти звідси,— прошепотів пес, почувши останні речення.

— Але не через вхідні двері,— застерегла Кармен-Анна пошепки-Може, там уже чатує поліція!

— Я вилізу через вікно,— прошепотів пес.

— Тільки не через вікно! — Ігнац-Петер затримав пса за хвіст-Тебе ж побачать з вікна директорського кабінету!

— Ми сховаємо тебе,— мовила Лоліта-Єва.

У класі стояла лише одна шафа, що могла бути сховком для пса. У ній на полицях зберігалися зошити, фарби, крейда, мапи, тюбики клею, кольоровий папір, гумки для стирання і кольорові олівці.

Псові не хотілося лізти в шафу. Непорядно ховатися від напівос-ла, вважав він. Та оскільки йому від страху дрижали коліна, діти змогли затягти його в шафу.

Одна дитина відчинила дверцята шафи, ще двоє дітей підняли нижні полиці вгору, троє інших запхнули пса в шафу, а ще четверо притиснули дверцята. І тоді Петер-Ігнац замкнув їх, сховав ключа до кишені штанів і вигукнув:

— А зараз усі на свої місця!

Тільки-но діти посідали за парти, до класу зайшли інспектор з ведмедем.

— Де пес? — запитав інспектор.

Кармен-Анна підвелася. Вона зробила невинне, ангельське личко.

І сказала:

— Пан учитель як вихор вилетів у двері!

— Гадаю, до туалету! — Ігнац-Петер показав у той бік.— Напевне, в нього заболів живіт.

Інспектор кинувся з класу просто в туалет. Він помітив, що вікно в туалеті відчинене, висунувся з вікна й промурмотів:

— За мною! Він ще десь недалечко!

За школою простягався широкий луг, а за лугом починався ліс. Скраю на узліссі хтось стояв.

— Пане директоре, та йдіть-бо сюди! — гримнув інспектор. Ведмідь почалапав до туалету. Діти юрбою посунули за ним.

Ведмідь зазирнув у туалет.

— До ваших послуг,— люб'язно мовив він до інспектора управління школами.

— Чого стоїте, біжіть, голубе! — гримнув інспектор. Він показав на узлісся — Чи не пес ген там стоїть?

Ведмідь примружився, щоб краще бачити. Постать, що бовваніла на узліссі, була в яскраво-блакитному капелюсі. Такого яскраво-блакитного капелюха — і про це знав кожен у селі,— носив лише старий баран, що жив зі збирання грибів.

— Дощ заважає мені розгледіти як слід,— мовив ведмідь,— але я гадаю, що це, найвірогідніше, пес!

— То чого ж ви зволікаєте?! — закричав інспектор. Він розкрив парасоль і побіг через луг у напрямку яскраво-блакитного капелюха.

Ведмідь зітхнув і виліз на підвіконня.

— Трохи й собі займуся спортом,— промурмотів він. Перед тим, як сплигнути з підвіконня, сказав до дітей:

— А ви вертайтесь до класу й спорожніть там свою шафу, зрозуміли?

— Зрозуміли! — загукали діти й миттю кинулися до класу. Петер-Ігнац хотів відімкнути шафу, але не знайшов у своїй кишені ключа. Кишеня була дірява. Ключ, мабуть, випав крізь дірку. Діти були в розпачі, оглянули підлогу — в класі, коридорі й туалеті. Але ключа так і не знайшли, бо страшенно хвилювались і раз у раз натикалися одне на одне.

— Так ми його не знайдемо,— вигукнула Лоліта-Єва,— треба винести шафу!

Діти обережно поклали шафу на підлогу. Семеро дітей взяли її з правого боку, семеро — з лівого. Троє взялися за днище, троє — за верхній край шафи. Шафа була важкенька,

але двадцятеро дітей, якщо об'єднають сили, здатні, безумовно, й гору зрушити.

Діти витягли шафу зі школи.

— А далі куди? — засапався Петер-Ігнац.

-До нас додому,— віддихувалися Кармен-Анна і Лоліта-Єва-Там йому буде безпечно.

Діти тягли шафу до готелю під рясним дощем. Двоє перехожих, які їм зустрілись, нітрохи не здивувалися. Вони подумали: "А, це в них знову урок-екскурсія!" Всі промокли до рубця, поки доправили шафу до зали готелю.

— Що ви принесли? — здивувався господар готелю. Кармен-Анна шепнула йому на праве вухо:

— Там пес! Він не справжній вчитель! Лоліта-Єва шепнула йому на ліве вухо:

— За ним женеться інспектор! Господар готелю закивав головою.

— Он як,— голосно мовив він,— подаруєте мені шафу! Для всякого мотлоху, в повітці! Це дуже мило з вашого боку, діти! То зараз же й несіть її до повітки! Я покажу вам дорогу!

Господар пішов з дітьми до повітки. Діти знову поставили шафу. Господар узяв долото й відчинив шафу.

Вигляд у пса був жалюгідний. Червоно-жовто-сині плями вкривали його позліплювану жмутиками шерсть. Горщики з фарбою і слоїчки з клеєм під час транспортування побилися.

Стогнучи, пес виліз із шафи. До його лап поприлипав промокальний папір, до хвоста приклеїлася крейда, з відстовбурчених вух звисали клапті географічних мап, на волохатому животі погойдувались кольорові олівці, а довкола носа, як бородавки, стирчали гумки.

— Негайно під душ! — вигукнув господар.— Бо все на ньому геть затвердне— А до дітей мовив: — А ви всі гайда до школи! Зараз же!

Але діти хотіли залишитись коло пса. Вони хотіли помити його, висушити феном і заспокоїти. Проте господар вигнав їх з будинку.

— Не будьте йолопами! — нагримав він — Коли інспектор завважить, що ви тут, то відразу збагне, що втікач десь поблизу!

Діти погодилися. Вони щодуху побігли до школи, і коли ведмідь з інспектором повернулися з лісу, чемненько сиділи за партами.

Господар готелю помив пса під душем. Господиня висушила феном. Господар закутав у волохатий рушник. Господиня попрала його манатки. Господар почастував його бутербродами. Господиня почастувала чашкою густого бульйону. Господар сказав:

— Мені шкода вас! Усі ми тут вас дуже любимо!

Пес несміливо запитав:

-1 ви зовсім не гніваєтесь на мене, що я не справжній вчитель? Господиня відповіла:

— Зовсім ні! Не завжди тільки в освіченості справа! У вас природний талант!

— Але начальству це невтямки! — мовив господар.

Потім працівники готелю перенесли пса до спальні. Тривале хвилювання дуже втомило бідолаху. Його поклали в ліжко, вкрили, й він заснув.

Перед обідом до готелю навідався поліцай.

— Я з приводу вчителя,— зітхнув він — З приводу того, кого наші діти так дуже люблять!

— А що з ним? — запитав господар.

— Є наказ арештувати його,— повідомив поліцай.— Я зобов'язаний обшукати всі будинки в селі!

— Наш дім також? — запитав гоподар.

— Звичайно,— відповів поліцай — Я діятиму поступово і почну з будинку номер один. На обшук одного будинку в мене піде щонайменше п'ятнадцять хвилин! — Поліцай підморгнув господарям і пішов.

— Оскільки наш будинок під номером двадцять чотири,— мовила господиня до свого чоловіка,— то пес може ще довгенько поспати.

Надвечір з подвір'я готелю виїхав трактор. За кермом був господар. На причепі, високо на купі сіна сиділи Кармен-Анна і Лоліта-Єва. Саме тоді, коли поліцай заходив через парадні двері до готелю, із задніх воріт виїхав трактор.

Він від'їхав далеко за село. Біля брукованої дороги зупинився. Пес — у капелюсі-борзаліно, з дорожньою сумкою, валізою, торбиною і шаликом — вибрався із сіна. Він гукнув господареві: "Красно дякую!", послав господаревим доням поцілунок і попрямував до бруківки. Трактор розвернувся, Кармен-Анна і Лоліта-Єва, сидячи високо на купі сіна, гірко плакали за вчителем.

Пес крокував узбіччям бруківки. Він і сам ладен був розплакатися. Почувався геть самотнім і покинутим. Спробував засвистати пісню, щоб трохи розвеселитися, але то був не свист, а лише схлипування.

Раптом позаду пса загуркотів двигун. Наближався автомобіль. Пес не обернувся. Він був цілком певен: це — поліцай! Зараз він його заарештує!

Пес навіть не подумав сховатися в кущах біля дороги. Він поклав на землю речі, підняв передні лапи й чекав на арешт.

Автомобіль засигналив, вискнув гальмами й зупинився.

— Сідайте! — гукнув з вікна автомобіля ведмідь.

Пес поклав свої речі в багажник і сів поруч ведмедя. Той натиснув на газ і рушив. Пес подумав, що ведмідь лише хоче знайти місце для розвороту. Але коли вони вже поминули більше десяти зручних для розвороту місць, він здогадався, що ведмідь не має наміру везти його до села, щоб здати поліції. Але й запитати, куди його везе ведмідь, пес не наважувався.

Ведмідь їхав, аж поки дорога вперлася у невеличку лісову галявину. Ведмідь виліз із автомобіля й дістав з багажника чималий клунок. То був намет. Ведмідь заходився ставити його. Він радісно промовив:

— Ми лишаємось тут, поки та справа пилом припаде! А тоді поїдемо далі. Ви згодні, дорогий мій?

— Ми? — перепитав пес.

— Атож, якщо ви не заперечуєте, щоб я супроводив вас,— мовив ведмідь.

— Але ж ви мусите вернутися до школи,— сказав пес. Ведмідь похитав головою.

— Мене тимчасово звільнили з посади,— мовив він — За короткозорість. Оскільки я не зміг відрізнити барана від пса. І за недбалість. Оскільки я не знаю, де ділася шкільна шафа. Це все треба було пояснити. А начальство вирішує дуже повільно. Через півроку я мав іти на пенсію. А сидіти й чекати, поки декілька напівослів розглядатимуть ту витівку,— шкода марнувати на це життя!

— І я такої ж думки,— сказав пес і допоміг ведмедеві напинати намет.

Ведмідь завів веселу пісню, а пес став підсвистувати другим голосом. Він свистів, ні разу не схлипнувши.

Розділ четвертий ПЕС У ЛІКАРНІ

Понад тиждень пес і ведмідь пробули в лісі. Ведмедеві подобалося лісове життя. Пес не відчув від нього втіхи, хоч і дуже полюбив ведмедя, але не опирався їхньому лісовому усамітненню. У нього почався розлад шлунку, адже пси зазвичай не харчуються ягодами, грибами, диким медом і травами. Окрім того, в наметі ночами ставало дедалі зимніше і пес нажив ще й простріл.

Він не скаржився на свої хворощі, але ведмідь помітив, що другові зле. Тому одного ранку він сказав:

— Дорогий друже, ми складемо намет. Тобі потрібні теплий хліб і м'ясо на тарілці!

Пес глибоко зітхнув.

— Дорогий ведмедю,— мовив він,— ліпше мати простріл на волі, ніж бурду на теплих нарах у в'язниці. Не забувай, що мене розшукує поліція.

— Я не забув — сказав ведмідь — Ми поїдемо в місто до моєї братової Ольги. У місті так багато псів, що на тебе, я певен, не звернуть уваги.

Пес і ведмідь поклали намет у багажник і поїхали до міста. Подорож тривала довго, тому що пес через кожні два-три кілометри гукав: "Дорогий друже, на жаль, мені знову треба в кущі!" Тоді ведмідь з'їжджав на узбіччя, пес вилазив з

автомобіля і зникав у гущавині. Аж пізно ввечері вони дісталися міста.

Побачивши ведмедя, вдова Ольга безмежно зраділа. її не бентежило, що він завітав із псом. Не обтяжувало її й те, що в пса був розлад шлунку й прострiл.

— Ми дамо цьому раду,— запевнила вона — Як-не-як, я три роки поспіль доглядала свого бідолашного чоловіка, маю досвід.

Вона напоїла пса вівсяним виваром і натерла йому спину бабаковим смальцем. У постелене для нього ліжко поклала три грілки.

— Завтра вам значно полегшає, голубе,— сказала вона, збиваючи псові на ніч подушку.

Наступного дня хворому, на жаль, не полегшало, а погіршало. Ще вночі у нього з'явилися гарячка, нежить і кашель. Він почувався препогано. Коли кашляв або чхав, спину діймав страшенний біль. А розлад шлунку його геть замучив. Коли в животі псові починало клекотіти, бурчати, судомити так, що сердега кричав: "Ой, зараз понесе!", він не міг відразу схопитися з ліжка й чимдуж мчати до туалету — йому зводило спину. Пес мусив перепочивати, потім викочувався з ліжка і, скоцюрблений, дибав до туалету. Це завдавало йому пекельних мук! Весь мокрий від поту, він досягав мети в останню мить. Від гарячки гуло й паморочилось у голові.

— Самими грілками, вівсяним виваром і бабаковим смальцем ми не зарадимо,— мовила вдова Ольга.— Тут лікар потрібен!

Була саме неділя, а в неділю міські лікарі вихідні. Працювала лишень швидка допомога. Вдова Ольга зателефонувала на пункт швидкої. Прибув молодий лікар. Він оглянув пса і пробурмотів:

— Стан небезпечний, дуже небезпечний.— І викликав карету невідкладної допомоги.

Через годину на лікарняних ношах пса винесли з дому вдови Ольги. Карета з увімкненою сиреною помчала до лікарні.

Пес ще ніколи не був пацієнтом. Лікарень він боявся страшенно. Його батько помер у лікарні, його мати померла в лікарні, його дружина померла в лікарні. І його найкращий друг, бернардин, також. Для пса лікарні і смерть були нерозривно пов'язані.

Коли санітари виносили його з карети невідкладної допомоги й несли до лікарні, він промурмотів сам до себе: "Шкода, що й на мене чекає такий самий кінець! А так хочеться пожити ще кілька років, побачити світу і щось корисне зробити!"

Санітари принесли пса до палати, підняли з нош і поклали в ліжко. Медсестра, сіамська кішка, поміряла йому пульс і вткнула у пашу термометр. Пес подумав: "Набагато краще було б помирати вдома! Сидів би собі в садку, в альтанці, і нехай би мене вбила блискавка!"

Подумавши це, пес згадав, що в нього більше нема власного куточка, адже він продав свою хату ослові. Псові зробилося так сумно, що він заплакав.

— Ні, ні! — вигукнула сіамська кішка — Плакати ми не будемо, адже ми великий хоробрий пес!

Вона хусточкою втерла псові з волохатих щік сльози і дала йому легесенького щигля в кінчик носа.

Потім до палати увійшов лікар. Він вислухав розповідь пса про його недуги і зробив йому один укол у ліве стегно, а другий — у праве. А також дав ковтнути чотири білі пігулки. Лівий укол був від прострілу, правий — від розладу шлунку, одна пігулка від нежиті, друга — від кашлю, третя — від температури, а четверта — задля сну.

Пес заснув і проспав цілий недільний день і цілу ніч. Прокинувся він у понеділок перед обідом і здивувався, що й досі живий. Він більше не кашляв і не чхав. Спина йому також більше не боліла. І голова вже не горіла, й до туалету більше не було потреби мчати.

"Отже, я й цього разу вичухався,— подумки сказав пес— Було б найкраще зараз устати й піти геть з лікарні". Але ж він не мав при собі одягу. На ньому була лише нічна сорочка, в яку його одягла вдова Ольга. А йти в нічній сорочці містом серед дня, коли тебе розшукує поліція, зовсім нерозумно.

Коли сіамська кішка принесла сніданок — ромашковий чай без цукру і сухарі без масла, пес мовив до неї:

— Красно дякую, що вилікували мене, люба сестро. Будь ласка, передайте панові лікарю мої найкращі вітання. Будьте такі ласкаві, зателефонуйте ведмедеві до вдови Ольги, нехай він принесе мої л ахи.

— Постривайте! — вигукнула сіамська кішка — Чому такий поспіх? Чи ми вже одужали, скаже нам дядечко лікар — Вона погладила пса по щоках і вибігла з палати.

Пес гриз сухаря, запиваючи чаєм, і при цьому розмірковував, чому він ще живий. А був він дуже тямущий, тому швидко прийшов до висновку; "Я ще живий, бо лікарня — це місце, де не тільки помирають. Лікарня — це місце, де також повертають здоров'я".

А перегодя пес подумав ще про дещо. Він зробив висновок, що лікарня — дуже добра схованка для тих, кого розшукує поліція. "У лікарняному ліжку,— сказав сам до себе пес, — поліція, звичайно, не шукатиме удаваного вчителя. Отже, якийсь час я ще буду "хворий"!"

Пес струсив кілька хлібних крихт із шерсті, зручно лігу ліжку й заплющив очі. Йому захотілося трішки погортати свою мозкову фототеку, щоб помилуватися хмарами. Та раптом до палати ввійшла сіамська кішка, яка тягла за собою лікарняний візок.

— А зараз ми зробимо повне обстеження,— вигукнула вона.

Пес устав з ліжка. Він міг би просто сплигнути, але подумав: "Хто хоче вдавати себе ще трохи хворим, тому зовсім не пасує бути жвавим". Пес сів у візок, і сіамська кішка возила його по всій лікарні. Вони зупинялись у кожному відділенні. В одному з них просвічували, в другому — обслухали, в третьому — обміряли і зважили. В одному з відділень оглядали його очі, в іншому — язика і шию. Було вже за обід, коли сіамська кішка прикотила пса до палати.

Він дуже зголоднів, але подумав: "У хворого пса немає апетиту!" Тому й не поскаржився сіамській кішці, коли та принесла йому чашку чаю і два сухарики. Він сподівався на ведмедя і вдову Ольгу. Був цілком певен, що вони обоє відвідають його і принесуть ковбаси. (Коли пес відвідував хворого у лікарні, він щоразу приносив йому ковбасу).

У призначений для відвідин час прийшли ведмідь і вдова Ольга. Вдова Ольга принесла псові великий різнобарвний букет.

— Щоб стало затишніше в палаті,— мовила вона. Ведмідь приніс псові грубезну книжку веселих історій.

— Щоб мав з чого сміятися,— мовив він.

Пес був гірко розчарований, але не показував цього. Вічливий пес не обмовиться, що подарунки йому немилі і що він сподівався дечого цілком іншого. Проте перегодя, коли ведмідь і вдова Ольга стали збиратися в дорогу, пообіцявши прийти наступного дня, і запитали, що принести йому завтра, пес признався:

— Здоровенне кільце ковбаси, будь ласка!

— Ковбаси?! — спантеличено вигукнула вдова Ольга.— Але ж, голубе мій, ви на суворій дієті. Для вас ковбаса — отрута!

Такої ж думки був і ведмідь.

— Матимеш ковбасу лише тоді, коли лікар дозволить,— ствердив він.

Ввечері пес отримав від сіамської кішки знову два сухарики. А замість ромашкового чаю вона дала йому крихітну баночку з яблучним мусом.

— Бажаєте ще чогось? — спитала вона.

— Сестро, мені дуже бурчить у животі,— несміливо мовив пес.

— Якщо вам бурчить у животі, ви невдовзі одужаєте,— сказала сіамська кішка.— Незабаром ми зможемо піти додому!

— Ох, ні,— похопився пес,— я просто обмовився. Бурчить не в животі, а в голові.

— Бурчить у голові? — здивувалась сіамська кішка.

— Між вухами,— уточнив пес,— десь дуже глибоко.

Сіамська кішка дістала з кишені фартуха кулькову ручку і щось нашкрябала на аркуші, пришпиленому до бильця ліжка в ногах пса.

Потім сказала йому "на добраніч" і вийшла з палати. Пес підхопився, щоб прочитати, що написала на лікарняному аркуші сіамська кішка. Там було написано: "Болісне бурчання у верхній частині черепа!"

Пес хотів був знову лягти в ліжко, але почув тихий шурхіт і деренчання в коридорі. А гострим нюхом відчув також пахощі м'яса. Він подумав: "Кішка роздає вечерю". Пес так скучив за м'ясом, що йому враз натекло повний рот слини. Він підкрався до дверей, прочинив їх трішки і виглянув у коридор. Саме перед його дверима стояв візок, а на ньому — купа тарілок,

горщик із м'ясом, яке парувало, і підставка з ножами й виделками.

Пахощі м'яса так сильно били псові у ніс, аж слина з рота потекла. Пес прочинив двері ширше й пробіг очима туди-сюди по коридору. Жодної душі! Тільки із сусідньої кімнати чувся голос сіамської кішки. Кішка примовляла: "Але ж нам треба їстоньки! Хутенько розтуляємо рота і даємо себе погодувати".

Пес розчинив двері навстіж, скочив до візка, вхопив тарілку, вщерть наповнив її м'ясом, миттю спорожнив, вилизав до блиску і знову поставив на візок. У животі йому більше не бурчало. Він чкурнув до своєї палати, ліг у ліжко й, задоволений, заснув.

Наступного дня, відразу після сніданку — чаю з сухарями, в палату до пса прийшло троє лікарів. Товстезний, худющий і нормальний.

Товстезний почав:

— Пане пацієнте, ми маємо дані вашого обстеження. Ви знову цілком здорові.

Худющий застеріг:

— Ваші міжхребетові хрящі трохи спрацювалися. Уникайте вогкості й холоду.

Нормальний порадив:

— А щоб вас обминав поганий кашель, вдихайте носом, а видихайте ротом.

Товстезний додав:

— Заради живота вашого радив би вам витримати ще чотири тижні дієти.

Худющий промовив:

— Тож бажаємо вам великого щастя на подальшій життєвій дорозі!

— Стривайте-но! — вигукнув нормальний — Що ж тут у нас написано? — Він утупився у лікарняний аркуш — "Болісне бурчання у верхній частині черепа!",— прочитав він своїм двом колегам.

— Де, де? — перепитав товстезний.

— Будь ласка, отут! — Пес показав місце між відстовбурченими вухами, яке залюбки дозволяв почухати своїй дружині.

— І відколи? — спитав худющий.

— Уже три тижні,— збрехав пес.

— Нападами чи перманентно? — спитав нормальний.

— Нападами,— мовив пес, оскільки не знав, що означає "перманентно".

— У такому разі вам, любий мій, доведеться ще трохи побути тут,— мовив товстезний.

— Вам слід звернутися до фахівця з головного мозку,— порадив худющий.

— Але він, на жаль, у відпустці, повернеться лише наступного тижня,— повідомив нормальний.

Пес удав, ніби дуже журиться тим, що доведеться йому довше затриматися в лікарні.

— Не хнюптеся! — вигукнув товстезний і дав псові ляпанця по животі.

— Щонайбільше тиждень ще побудете тут,— потішив його худющий і смикнув за хвоста, щоб підбадьорити.

А нормальний узяв лікарняного аркуша й написав упоперек великими літерами: "Віднині нормальний стіл!"

Пес не стримався й на радощах усміхнувся. Це потішило лікарів, і вони похвалили пса. "Розсудливий, мислячий пес",— сказали вони. Такі пацієнти їм подобалися!

Віднині всі вади лікарняного життя для пса перестали існувати. Сіамська кішка давала йому вдосталь м'яса. Він міг спати, мріяти, скільки душа бажала. Щоранку сіамська кішка перестеляла його постіль, а по обіді до нього щодня приходили ведмідь із удовою Ольгою і приносили йому ковбасу "Екстру" чи "Салямі". Приносили й шоколад та кармельки.

У суботу вранці — пес саме ласував ковбасою, яку йому ведмідь приніс у п'ятницю,— двері відчинилися й до палати зайшли сіамська кішка та санітар кінь. Вони відкотили його ліжко вбік і вкотили до палати друге ліжко. У ліжку лежав кіт. Величезний чорнющий кіт.

— Щоб ми мали товариство,— мовила сіамська кішка — Лежати самотою мала втіха!

Проте пес не відчув задоволення від котового товариства, бо той тільки гучно хропів. Він ще перебував під наркозом. А коли прокинувся після наркозу, почав скиглити безперестанку:

— О Боже, о Боже, що ж мені тепер робити! О Боже, о Боже, що ж тепер буде, о Боже, о Боже, що ж мені тепер робити!

Аж до обіду пес слухав котяче скигління, а потім нахилився над котом і мовив:

— Вам нічого не треба робити, але слід перестати скиглити!

— Легко вам говорити,— застогнав кіт.— Ох, якби ви знали, ох, якби ви знали!

— То вилийте своє горе,— порадив пес.

— Маю величезну проблему,— застогнав кіт.— А все через жовчний міхур. Я не можу їсти жирного м'яса. А пісне надто дороге для мене. Тож мушу купувати жирне. А від нього в мене постійні напади

жовчі. Найчастіше я лікую їх, і непогано, чаєм із жерухи. Але сьогодні з самого ранку напад жовчі в мене стався в супермаркеті. Я впав коло полиць із тунцевими консервами. Приїхала карета швидкої допомоги, й мене доправили сюди.

— Не хвилюйтеся, тут помирати не обов'язково,— заспокоїв його пес, адже він гадав, що в кота проблема така сама, як і в нього була тоді, коли його привезли до лікарні.

— Не про це йдеться,— застогнав кіт.

— А що ж вас так непокоїть? — спитав кіт.

— Моя проблема лишилася вдома,— застогнав кіт.— Це — мої діти, вони там самісінькі! — Кіт утер з очей сльози — Знаєте,— провадив він далі,— адже кіт загалом не дуже цікавиться сімейним життям. Кіт не має звички жити з однією дружиною. Кіт має звичку любити багатьох кішок. Потім кішки народжують малят і доглядають їх, поки ті виростуть.

— Мені це відомо,— сказав пес.

— Але рік тому,— застогнав кіт і знову утер з очей сльози,— виник отой кошачий рух. Кішки на нас злі. Вони хочуть рівних прав із котами. Рівних прав та рівних обов'язків вимагають вони.

— Якоюсь мірою з ними можна погодитися,— мовив пес.

— От і я погодився,— застогнав кіт,— І заявив, що вже цієї весни почну доглядати малят. Щоб їхні матері могли пожити для себе. Я не ухиляюся від своїх батьківських обов'язків! Повірте!

— Це дуже мило з вашого боку,— мовив пес.

— Але тепер я лежу тут у ліжку,— застогнав кіт,— і мене щойно оперували, мій живіт перебинтований, а мої бідолашні малята очі виплакали, не відаючи, де застряг їхній татко; їм

нічого їсти, і ніхто не розкаже їм казочку на добраніч, і ніхто їх не заспокоїть, коли вони злякаються вночі.

— Чи є у вас родичі? — запитав пес— Батько, брат, дядько, сестра, тітка чи бабуся, які б допомогли вам?

— Є, й пребагато,— застогнав кіт — Та вони нічого не тямлять у родинних стосунках. Проходячи повз мене, вони навіть не пізнають мене! О ні,— заридав кіт,— моїх бідолашних малят заберуть до котячого притулку! О Боже, що ж мені діяти?

Кіт жалібно плакав, а що пес мав і так надто вразливе серце, то ридання кота-батька розчулило його майже до сліз. На щастя, у пса було не тільки вразливе серце, а й добрий розум, який міг обдумувати складні проблеми. "Якось дивно виходить,— подумав він — Тут мені валятися й безпечно, і любо. Але ж я помандрував у далекий-широкий світ, щоб комусь знадобитися!"

— Коте,— сказав пес,— поки ти оклигаєш, я доглядатиму твоїх дітей. —1 підвівся з ліжка. — Де ти мешкаєш? — спитав він.

Ют перестав ридати.

— Але мої діти бояться псів,— сказав він.

— Цього пережитку вони швидко позбудуться,— заспокоїв його пес— Я певен!

Він висловив це дуже переконливо, хоч сам аж ніяк не почувався цілковито впевненим. Досі молоді коти завжди кидалися від нього навтікача.

Кіт знов витер сльози.

— Я мешкаю по вулиці Лучників, сім,— сказав він.— На четвертому поверсі. Власне, на самісінькому горищі.

— Дай мені ключа від квартири,— звелів пес.

— Ключа, на жаль, у мене нема,— мовив кіт.— Я свою квартиру насправді не винаймав, я просто вселився в неї — Він видавив на вустах усміх — Захопив горище — це так, здається, називається.

— Отже, двері на горище не замкнені? — спитав пес.

— Ні, друже мій,— відповів кіт — Тобі треба вийти крізь вікно на сходах третього поверху. Воно майже поряд з балконом на кухню. Ти плигнеш на балкон. А звідти плигнеш на ринву й по ній видряпаєшся на дах і опинишся якраз біля слухового вікна. Я певен, тобі зробити це буде завиграшки.

Пес від ляку мало не втратив мови, проте він мужньо всміхнувся до кота, подав йому на прощання лапу й подумав: "Якось уже впораюся!"

— Заздалегідь щиро дякую,— мовив розчулений кіт — Ти й справді найдобріший у світі пес.

— Та ні, це звичайнісінька для мене справа,— промимрив пес і попрямував до дверей. Він не любив, коли його хвалили. Це його бентежило.

Біля дверей пес ще озирнувся.

— Коте, а скільки в тебе дітей? — запитав він.

— Тридцятеро,— відповів той.

Пес застиг наче вкопаний. Під шерстю він аж поблід.

— Тридцятеро? — перепитав і дуже сподівався, що не розчув.

-Я ж сказав тобі,— відповів кіт.— По п'ятеро дітей від шести кішок. Для звичайного кота у розквіті літ це середня кількість на сезон. А особливо шалені парубійки здатні народити сто дітей навесні і сто восени.

Найліпше для пса було повернутися і знову лягти в ліжко, але справжній порядний пес завжди виконує те, що обіцяє!

— Може, я зараз швиденько напишу тобі імена моїх дітей, щоб ти міг їх розрізняти? — спитав кіт.

— Дякую, не треба,— відповів пес. Він відчинив двері й визирнув у коридор — спочатку ліворуч, потім праворуч. Він виглядав сіамську кішку.

Не хотів потрапити їй на очі.

"Кішка,— подумки сказав пес,— зняла б галас. Переконувала б мене, що "ми" ще хворі й мусимо чекати на фахівця з головного мозку! А потім погукала б трьох лікарів, а ті знову доводили б мені, що я повинен повертатися в ліжко! І поки я їм розтовкмачив би, що мене вже ніщо, геть ніщо не

може затримати в лікарні, то вже й звечоріє, а тридцятеро котенят від страху, самотності й голоду можуть дуба дати".

Сіамської кішки в коридорі не було. Тільки старий осел у смугастому халаті дибуляв на милицях до туалету.

— До скорої зустрічі,— сказав пес котові й подріботів коридором до сходів, потім сходами наниз, через велику залу, повз будку сторожа до лікарняного саду.

— Стій! Ані руш! — гукнув сторож йому навздогін. Оскільки пес був у самій нічній сорочці, сторож здогадався, що пацієнт хоче втекти.

Пес не зреагував на крик сторожа. Він дременув посиланою жорствою доріжкою, звернув на іншу доріжку й подріботів до невеличкої хатинки віддалік. Хатинку цю пес запримітив ще зі своєї палати. Щоранку він спостерігав з вікна, як чоловік у сірому костюмі й рожевій сорочці йшов до хатинки, щезав усередині й через кілька хвилин виходив звідти. На ньому був зелений комбінезон, а під рукою він ніс сапу та шуфлю.

Пес зайшов до хатинки. Сірий костюм і рожева сорочка лікарняного садівника висіли на гачку з того боку дверей. Пес зачинив за собою двері, скинув із себе нічну сорочку і вдягнувся в рожеву сорочку та сірий костюм. Першого ґудзика згори на сорочці він, на жаль, не зміг застебнути. Надто товста була його шия. І живота довелося втягнути, щоб якомога вище підтягти штани. Але решта одежин лікарняного садівника лежали на ньому бездоганно. Пес залишив хатинку. Проте, він не повернувся назад до лікарні, бо подумав: "Може, сторож уже повідомив сіамській кішці. Може, сіамська кішка вже стоїть біля воріт лікарні й виглядає мене!"

Пес рвонув просто через газон у кінець лікарняного саду й перескочив огорожу. Попід огорожею тяглася вузька стежечка. Пес щодуху помчав нею, дістався ширшої стежечки. Побіг нею і незабаром вибіг на широку дорогу.

Пес сперся на металеву жердину з табличкою "Автобусна зупинка" й перевів подих. Потім поглянув у бік лікарні. Крізь крони дерев великого лікарняного саду він побачив дах лікарні.

"Час у лікарні був загалом не такий уже й поганий. Але відтепер починається новий відтинок життя". Пес зітхнув і промурмотів сам до себе тихо: "На жаль!"

Йому було страшно, що доведеться бути за батька-опікуна тридцяти котенят.

Розділ п'ятий ПЕС-ОПІКУН

Пес стояв на розі вулиці під табличкою "Автобусна зупинка". Він почувався геть безпорадним. Не лише тому, що боявся обов'язків опікуна, — він не мав найменшого уявлення, в який бік іти. Адже він зовсім не знав міста. Може, слід іти вулицею по праву лапу? А може, по ліву? До нього наближалася курка, що несла торбинку з покупками. Пес спитався у неї:

— Люба пані, чи ви знаєте, де вулиця Лучників?

— Аякже, знаю,— відповіла курка — У центрі міста.

— А де центр міста? — розпитував далі пес— Там чи там? Пес показував лапою то в один бік вулиці, то в другий. —Там,— курка показала в бік лікарні — За лікарнею ще добрий

шмат дороги.

— Я нетутешній,— пояснив пес.

— Та це дуже просто,— мовила курка — Стійте тут і чекайте, поки прибуде автобус, тоді сідайте в нього та їдьте одну, дві, три, чотири, п'ять, шість зупинок. Потім вийдете й повернете за ріг вулиці, а тоді за другий, третій і четвертий, і вже там — вулиця Лучників.

Курка кивнула псові головою й пішла собі.

На автобус, подумав пес, потрібні гроші. Він попорпався в кишенях садівникового костюма, сподіваючись знайти хоч мідяка. Але знайшов там дещо більше. Знайшов посвідчення на ім'я Отто Отер-мана, в'язку ключів, запальничку, рахунок за електроенергію і гаманець з пакою грошей. "Ви — мій справжній шанс,— мовив пес до грошових папірців — Я вас позичаю. Я зможу зараз же купити харч для моїх вихованців".

Пес побіг вулицею вгору й натрапив на супермаркет. Там він придбав п'ятнадцять бляшанок котячого харчу та консервного ножа.

Вийшовши із супермаркету, хотів був повернутись до автобусної зупинки, але вгледів двох поліцаїв, що стояли на розі, і таксі на іншому розі вулиці.

Пес подріботів туди, де стояло таксі, вскочив у машину й гукнув до водія:

— Центр міста, вулиця Лучників, сім!

Водій кивнув головою й рушив. "Як далеко я зайшов,— подумав пес— Недозволена ночівля в школі, незаконна підміна вчителя, неправдиве свідчення про бурчання в голові і наостанок крадіжка садівникового одягу й садівникових грошей!"

Пес глибоко зітхнув. Такого повороту в своєму житті він аж ніяк не міг прийняти.

Вулиця Лучників виявилася вузенькою вуличкою в центрі старого міста. У будинку під номером сім ніхто не жив. Це пес помітив по вікнах. Чимало шибок було розбито. А ті, що вціліли, були страшенно брудні.

— Бажаєте придбати собі на старість халупу? — спитав пса водій.

— Колись тут мешкав мій мудрий предок,— заперечив пес — Мені ж вона ні до чого! Я тут повинен лише доглянути дітей одного кота. Вони мешкають там на горищі і навіть не здогадуються, що їхньому татові вирізали жовчного міхура й він лежить у лікарні — Пес подав водієві банкноту.

— Ліпше облиште цю справу, друзяко! — вигукнув водій. Він дав псові кілька монет здачі. Пес заховав їх. Колись, бувало, він давав таксистам щедрі чайові, тепер тринькати чужі гроші не міг собі дозволити.

— На жаль, облишити цю справу я не можу,— відповів пес— Я дав обіцянку.

Водій вказав на парадні двері будинку. На них біліло оголошення:

ЗАГРОЗА ОБВАЛУ! ЗАХОДИТИ СУВОРО ЗАБОРОНЕНО!

— Зрештою, кіт заходив і виходив у ці двері,— сказав пес.

— Але ж у кота, навіть добре вгодованого, вага супроти вашої, як у тієї мухи, дорогий мій пане,— застерігав його водій.

Пес зітхнув і промурмотів:

— Дав обіцянку — виконуй!

Він узяв під пахву торбину з бляшанками котячого харчу, вибрався з таксі і мужньо попрямував до дверей.

— Ану ж і я подивлюся! — вигукнув водій, заглушив двигуна, виліз із машини й пішов услід за псом.

Пес відчинив двері будинку. Вони гучно зарипіли, на пса посипався тиньк.

— Облиште цю справу,— знову сказав водій.

Пес похитав головою і потюпав уперед коридором. Водій крокував слідкома. Вони дійшли до гвинтових сходів. Пес обережно ступив на першу сходинку. Сходинка зарипіла. Пес ще обережніше став на другу. Сходинка затріщала. Пес підняв одну задню лапу й поставив на третю сходинку. Сходинка луснула.

— Ні, так не годиться,— мовив пес і позадкував.

— Я ж вас щойно попереджав! — вигукнув водій.

— Треба знайти інший шлях,— сказав пес. І, поміркувавши мить, вигукнув: — Придумав! Спробую дістатися всередину через дах сусіднього будинку!

— А я подивлюся,— сказав водій і подався слідом за псом із будинку на вулицю, а з вулиці до сусіднього будинку.

Сусідній будинок не був трухлявий. Пес вибіг сходами нагору, водій — слідом за ним. Коли вони опинилися коло входу на горище, у квартирі на нижньому поверсі відчинилися двері й гладка біла сука стала підніматися сходами. Вона вимахувала сікачем, який тримала в одній передній лапі, а в другій передній несла чавунну сковорідку.

— Нарешті я вас, шахраїв, спіймала! — зарепетувала вона — Ну, постривайте, зараз проб'є ваша остання година.

Пес дременув на горище, водій — слідом за ним. На горищі панувала темрява. Пес заховався за купою мотлоху. Водій причаївся за простирадлами на мотузці. Гладка біла сука зупинилась у дверях на горище.

— Я чатую на вас уже чотири тижні! — лютувала вона.

— Милостива пані, повірте, це помилка! — вигукнув пес із-за купи мотлоху — Клянусь вам! Ми насправді тут уперше!

— Дурниці мелеш! — лаялась біла гладка сука.— Кожної ночі ви навідуєтеся сюди й щось цупите у мене. Позавчора настінного годинника! Позапозавчора нічного горщика! А позапозапозавчора три подушечки з тахти. Тільки вчора вас тут не було!

— То були не ми, слово честі! — вигукнув пес. Він легко здогадався, кому знадобилося те старе дрантя. Безперечно, це кіт лазив через дах, щоб роздобути щось із речей задля свого господарювання.

— Злодійське слово честі не варте щербатого гроша! — не вгавала гладуха.

— А взагалі, милостива пані,— гукнув пес,— чого ви так бідкаєтесь?! Якщо ви повикидали усе оце на горище, то, виходить, вам цей мотлох ні на що не здався.

— Що — моє, те — моє,— не вгавала гладуха. А тоді загаласувала: —Та чого це я тут з вами, шахраями, панькаюся! — Вона зачинила двері й повернула ключ у замку — Нехай з вами, злодіями, краще поліція марудиться,— пробурмотіла наостанок і збігла сходами вниз.

Водій вийшов з-за простирадл і засміявся.

— От карга сварлива! — вилаявся він.

— Вам це здається смішним? — спитав пес. Голос у нього трішки тремтів.

— Та вже ж,— хихотів водій.— Нехай хоч зараз приходить поліція. Я нічим себе не зганьбив, нічого протиправного не скоїв.

— Але я себе зганьбив і скоїв останнім часом багато чого протиправного. Тож нічого доброго не очікую від зустрічі з поліцією.

Пес ухопив торбину з бляшанками, попрямував до слухового вікна, відчинив його й поліз на дах.

— Що ви взяли собі в голову, дорогий пане? — запитав водій.

— Котячих дітей нагодувати, ось що я взяв собі в голову,— відповів пес— Зрештою, задля цього я тут.

Вже на даху пес став і роззирнувся довкола. Позад нього було слухове вікно. Перед ним — жолобчаста ринва. Праворуч, у кінці даху, височіла протипожежна стіна. Ліворуч, у кінці даху, починався той дах, під яким мешкали котячі діти.

— Аби лишень у голові мені не паморочилося,— промурмотів пес сам до себе. Він узяв у пащу вушко торбини й, заплющивши очі, почалапав на всіх чотирьох ліворуч.

— А я подивлюся,— почув він позад себе голос. Пес хотів сказати водієві, щоб той залишався на горищі, щоб не ліз на дах, бо це занадто небезпечно. Пес роззявив пащу, вушко торбини вислизнуло з його зубів, торбина гримнула на дах, бляшанки викотилися з неї, погуркотіли до жолобчастої ринви, перелетіли через неї й попадали в прірву.

— Що це ви там виробляєте? — почув пес чийсь гучний голос з вулиці.— Божевільні якісь угорі, чи що?

Пес розплющив очі. Оскільки йому паморочилось у голові, він побачив, що дах неймовірно швидко обертається навколо нього. Червоний черепичний дах зі слуховим вікном, з якого стриміла водієва голова. Псові здалося, що він сидить на каруселі. Тільки тепер йому не було так весело, як колись під час катання на каруселі.

"Не втрачай самовладання, не розпускай нерви,— заспокоював він себе — Старий пес із життєвим досвідом не дасть так легко себе здолати!" Пес заплющився, тричі вдихнув на повні груди і знову розплющив очі. Дах більше не обертався навколо нього, а лише трохи похитувався під ногами, і пес побачив, що дах, під яким мешкали котенята, вже близько. Звідси до нього було якихось два метри.

"Зараз або ніколи",— суворо наказав собі пес, сторчма напружив хвоста й зробив могутній стрибок. Черепиця під його лапами затріщала й розлетілася шматочками навсібіч, залущали лати, й пес крізь велику дірку в сусідньому даху бухнувся на горище.

Спочатку він узагалі нічого не побачив у пилюці, що знялася й оповила його всього. Та хмара пилу поволі прозорішала, й пес помітив, що приземлився просто на стару тахту. І враз він побачив своїх дітей — котенят, яких мав доглядати. Збившись докупи, вони причаїлися в кутку горища. Котяча купа тремтіла.

— Любі котячі дітки,— мовив пес,— годі тремтіти, повірте, я вам лиха не заподію. Мене послав ваш любий тато. Згодом я поясню вам, чому він не прийшов сам. А зараз нам треба забиратися звідси. Бо ви опинитеся в котячому притулку, а я — у в'язниці.

Пес роззирнувся довкола й сам себе запитав, як їм порятуватися з такого препаскудного становища. Він міркував: "Якщо я з моїми вихованцями переберуся по даху на сусіднє горище, нас чекає там стара карга з сікачем. А якщо я виламаю двері з цього горища й спускатимуся сходами, то вони піді мною розсиплються! А якщо лишатись тут, не забаряться прийти поліцаї. Вони викличуть пожежну машину, а пожежна

машина приїде з довжелезною драбиною, і поліцаї видеруться по драбині на горище й заарештують мене!"

Пес почувався зовсім безпорадним. Його охопив відчай. Такої безвиході він ще зроду не зазнав. Ще й тремтяча котяча купа враз почала скімлити, нявчати й жалібно стогнати. З того нявчання й скімлення псові виразно вчувалося слово "голод".

— Любі дітки,— мовив пес, силкуючись надати своєму голосові бадьорості,— ми мусимо подолати кілька невеличких перешкод, перш ніж ви отримаєте сніданок. Треба, щоб ви допомогли мені подумати.

Із котячої купи виліз білий котик, продріботів кілька кроків до пса і пронявчав:

— Моєму таткові думати допомагав завжди я. Мабуть, я серед нас найрозумніший.

— Чудово,— похвалив пес— Річ у тім, що ми мусимо звідси піти. Але сходами йти не можна, бо я надто важкий. Треба знайти іншу дорогу донизу!

Білий котик кивнув головою. Він примружив очі й замислився. Тоді з котячої купи виліз чорний котик, продріботів кілька кроків до пса й пронявчав:

— Він зовсім не розумний. Він лише вдає розумного! Це татків пестунчик. Насправді розумний тут я. І я знаю іншу дорогу донизу-Чорний котик підскочив ближче й поклав лапку на дверцята димаря.— Спуститися вниз можна сюдою. Але, на жаль, тут немає сходів.

— Ти справді розумний котик! — вигукнув пес. Він підвівся з тахти й повернув до димаря. Дверцята на димарі були дуже малі. Пес не зміг би просунути в них навіть голову.

— Тут стане в пригоді лише груба сила,— промурмотів він, зірвав дверцята з завісів і заходився човгати задньою лапою по стінках димаря довкола отвору доти, поки тиньк піддався й рясно посипався в димохід; нарешті в димарі утворилася діра, в яку міг улізти пес.

Потім він узяв стару мотузку для білизни, яка лежала коло димаря. Одним її кінцем він оперезав димар, наче паском, і міцно його зав'язав. Другий кінець мотузки опустив у димохід. Щонайменше шість метрів мотузки погойдувалося у чорній шахті димаря.

— Ось що, любі дітки,— мовив пес, завершивши цю роботу, — зараз я спущуся по мотузці вниз, а як буду там, то погукаю вас, і ви спуститеся слідом за мною. Ви ж умієте дертися по мотузці?

— Вмію,— сказав білий котик.

— Вмію,— сказав чорний котик.

— Вміємо,— занявчала котяча купа.

Пес заліз у димар. Чорна як смола темінь облягла його. Димар усе-таки був доволі тісний. Пес спускався по мотузці вниз. У ніс і пащу набилося багато сажі. Він кашляв, чхав. Нарешті відчув під ногами опору. Передніми лапами обмацав стінки димаря й на шорсткому тиньку намацав гладенький клапоть бляхи.

"Десь тут мають бути й нижні дверцята димаря",— подумав пес. Він підняв задню лапу й щосили ляснув нею по блясі. Так він бив разів із десять, аж поки бляха не витримала. Дверцята димаря вилетіли, й на пса впала смужка світла.

Пес, так само як на горищі, заходився човгати задньою лапою по стінці довкола дверного отвору, одначе тиньк тут був значно товщий і значно міцніший. Тоді пес розвернувся і, впершись задніми лапами в стінку, щосили натиснув сідницями на дверний отвір, та так, що аж спітнів увесь, а на очі набігли сльози. І таки домігся свого. Зі стінки вивалилася цегла, довкола пса повиднішало, він перекинувся через голову й опинився на підлозі в просторій кімнаті.

Він з радістю посидів би там трохи, щоб відсапнутися, проте схопився на ноги, почвалав до димаря й загукав у димохід угору:

— Тепер спускайтеся, дітки, але жвавенько, одне за одним. Тільки не налягайте одне на одного!

Не минуло й хвилини, як тридцятеро чорнющих котенят збилося навколо пса. Всі вони тепер були чорні як смола: і рябенькі, й білі, і смугасті.

Кімната була з вікном у двір.

— За мною! — вигукнув пес і вистрибнув з вікна. Тридцятеро котенят кинулися вслід од вікна навпростець через

двір, через урни зі сміттям, через мур до сусіднього двору, далі коридором будинку, провулком і крізь відчинене

підвальне вікно вскочили у підвал з вугіллям. Украй знеможені, пес і котенята впали на велику купу вугілля.

— Всіх полічити,— звелів пес— Чи ви не вмієте лічити до тридцяти?

— Тільки до десяти,— нявкнув котик, що дав добру пораду про димар.

— Тоді полічіть тричі по десять,— наказав пес.

Котенята полічили себе тричі по десять. Жоден котик не загубився.

— А зараз трохи поспимо,— розпорядився пес,— адже всі ми дуже знесилені.

— Ми страшенно голодні,— нявкнув котик, що був татковим пестунчиком— Коли я голодний, то не можу заснути.

Інший котик занявкав:

— Піймай нам хоч кілька мишок. Коли в тата немає грошей, він завжди ловить нам мишок.

— Так, так, піймай нам мишок! — закричали хором котенята.

— Ви з глузду з'їхали! — вигукнув пес— Я поважний, статечний пес. Такі старезні звичаї мені чужі.

Тоді всі тридцятеро котенят заридали. Та ще й так жалібно, що й кам'яне серце зворушили б.

— О'кей! — промурмотів пес— Я зараз спробую.

Він зіскочив з купи вугілля й, принюхуючись, подріботів підвалом. Мишами тут ніде й не пахло. Не видно було жодної мишачої нори. Зате пес виявив дещо краще від мишачої нори. Він виявив полицю з пляшками й консервними бляшанками та мішок картоплі. Біля полиці стояли мішок з цибулею і ящик з яйцями.

Пес витяг з кишені піджака консервного ножа й узяв з полиці три бляшанки консервованої солонини. Котенята почали жваво принюхуватись. Пес відкрив бляшанки. Солонину було поглинуто вмить.

Пес приніс три бляшанки з яловичиною і відкрив. Яловичину також було поглинуто умить. Пес приніс три бляшанки з печінковим паштетом і відкрив їх. Печінковий паштет також було поглинуто умить. Пес відкрив котенятам ще й три бляшанки з копченим оселедцем і три бляшанки з тунцем в овочах. Потім розбив їм ще тридцятеро яєць, і коли вони їх вилизали, сказав:

— Наразі досить!

Котенята погодились. З напханими животиками вони вистрибнули на купу вугілля й поснули. Пес і собі трохи задрімав. Коли він прокинувся, за вікном підвалу було вже темно. Котенята ще спали. Пес позіхнув, спроквола потюпав до полиці, узяв мішок з картоплею і спорожнив його, узяв мішок з цибулею і також спорожнив, потюпав назад до купи вугілля й досить дбайливо та лагідно поклав п'ятнадцятеро котенят в один мішок, п'ятнадцятеро — в другий. Він перекладав їх так обережно, що жодне навіть не прокинулося. Потім завдав обидва мішки собі на плечі й по купі вугілля виліз із підвалу.

Ішов, скрадаючись вуличкою, попід стінами будинків. Аж ось він дістався майдану з церквою. "Церкву цю я вже одного разу бачив,-подумав пес— Ми проїжджали повз неї, як їхали з ведмедем до вдови Ольги! А потім ми повернули ліворуч".

Пес повернув ліворуч і вийшов на просторий майдан. Майдан цей він також бачив під час подорожі до вдови Ольги. Пес пригадав його по великому годиннику в центрі. "Звідси ми повернули праворуч",— подумав пес. Він крадькома повернув праворуч. А коли досяг пам'ятника — залізного чоловіка з бородою, полегшено зітхнув. За пам'ятником був парк, а за парком, це пес пам'ятав дуже добре, стояв будинок удови Ольги. На радощах пес почав насвистувати свої улюблені пісні і подріботів парком.

На кухні у вдови Ольги світилося. Пес постукав у вікно.

Вдова Ольга підійшла до вікна.

— Шваґре ведмедю,— зарепетувала вона,— у присадку стоїть якесь чорне страховисько!

Проте ведмідь упізнав свого друга відразу. Він кинувся до вхідних дверей і впустив пса.

Пес увійшов до передпокою, зняв із плечей обидва мішки, дістав із кожного по п'ятнадцятеро сонних котенят, поклав їх на підлозі й сказав:

— Удово Ольго, вибачте мені, але я не знаю іншого місця, куди міг би прийти з діточками!

Вдова Ольга уважно вглядалася в брудного пса, потім уважно вглядалася у тридцять брудних, вимазаних сажею котенят, а відтак наказала:

— Негайно вкладіть капосників назад у мішки!

— А я вважав вас доброю,— сумно промовив пес.

— Я добра,— відповіла вдова Ольга— Але й найбільша доброта має межі. Занесіть цих брудних капосників до котячого притулку!

— Тьху на тебе! — обурився ведмідь.— Братово, ти мене гірко розчарувала. Ти ж завжди казала, що любиш дітей!

— Діти для мене,— вигукнула вдова Ольга,— це людські й ведмежі діти!

— Тьху, тьху! Тричі тьху! — вигукнув пес— Діти є діти! А хто робить різницю між дітьми, той свиня!

— Що?! — закричала вдова Ольга — Ти звинувачуєш мене за те, що я недолюблюю котів, ще й свинею називаєш?!

Від крику котенята прокинулись. Пес хотів повкладати їх назад у мішки, але бадьорі котики не схотіли. Пес зумів упіймати лише двох, а решта вмить розбіглися. Один котик заховався під тахту, двоє залізли в шафу, троє вистрибнули на вішалку, четверо видряпалися високо на штору, п'ятеро сховалися під ліжко, шестеро вискочили на стіл, а звідти на абажур, семеро шаснули в комірчину. А ті двоє, які пес упіймав, вислизнули йому з лап і дременули за піч.

Пес половив семеро котиків у комірчині й поклав у мішок. Потім виліз на стіл і зняв шестеро котенят із абажура. Та коли він із цими шістьма повернувся до мішка, тих семеро котиків вже повтікали. На вішалці тепер принишкло десятеро котиків.

— Так не годиться,— засапано сказав пес. Він поклав шестеро котиків у мішок і простягнув його ведмедеві.— Друже ведмедю,— мовив він.— Будь такий ласкавий, потримай мішок.

Ведмідь похитав товстою головою.

— У мішку має лежати картопля або цибуля,— промурмотів він.-З дітьми не слід поводитися, як з картоплею й цибулею.- Почалапавши до вітальні, він сів на тахту й вигукнув:

— Дітки, будьте розумні. Ідіть сюди! Вдова Ольга — сувора й немилосердна жінка. Вона прирікає нас на гірке вуличне життя.

Усі котенята враз голосно заридали. Один котик вигукнув:

— Нам потрібне тепле кубелечко! Другий:

— Ми ще занадто малі для гіркого життя! Котяче ридання могло зворушити й кам'яне серце.

Вдова Ольга затулила руками вуха. Вона не хотіла, щоб її серце злагідніло. Але, щоб заглушити ридання у тридцять котячих голосів, двох рук замало. Вдова Ольга не встояла. Вона повільно опустилася на тахту й, перемагаючи котячий плач, буркнула:

— Можете залишитися тут!

На радощах пес обійняв удову Ольгу й дуже її забруднив. Зате в такому вигляді вона непогано пасувала до пса і до котенят. І до свого дому також. Бо у всьому домі не було жодної чистої місцинки. Від котячого стрибання й біганини все вкрилося брудом. Та й пес позалишав чорні сліди своїх лап по всій господі. Вдова Ольга випручалась із песячих обіймів, підвелася й сказала:

— А зараз ми візьмемося до роботи!

— До якої роботи? — запитав ведмідь.

— До миття,— відповіла вдова Ольга — Але спочатку ми відмиємо від бруду пса, а потім котенят, а наостанок весь наш дім.

Пес потюпав до ванної. Удова Ольга намилила його й заходилась терти щіткою та змивати під душем. З миттям пса не було жодних проблем. Він любив воду й не протестував проти мила. Зате котенята страшенно сполошились, побачивши, що робить удова Ольга з їхнім опікуном. Тремтячи з ляку, вони опинилися на колінах у ведмедя. Один котик вигукнув:

— Нам потрібне тепле кубелечко, а не мокре! Другий:

— Ми хочемо, щоб нас гладили. Але не щіткою! Третій:

— Гіршого життя, ніж те, що в нас тепер, не буває! Решта двадцять семеро котенят закричали:

— Забираймося звідси, не лишаймося тут ні хвилини більше!

— Заспокойтеся! Не галасуйте! — промурмотів ведмідь — Позлизуйте з себе бруд, поки моя братова вийде з ванної.

— Ми ще не вміємо себе лизати! — вигукнув один котик.

— Нам ще треба цього навчитися! — вигукнув другий.

— Тато завжди нас вилизував, щоб ми були чистенькі! — вигукнув третій.

Решта двадцять семеро котенят загукали:

— Ми хочемо до тата!

Ведмідь зітхнув. Перегодя звелів:

— Усім стати рядочком для облизування!

Ведмідь вилизав геть усіх тридцятеро котенят. Він вилизував їх від мордочки аж до кінчика хвоста. Його знудило, бо наковтався забагато сажі, бруду й котячої шерсті. Та коли вдова Ольга прийшла з вимитим псом до світлиці, всі тридцятеро котенят були чисті, аж блищали. Ведмідь вигукнув гордо:

— Братово, ми вже викупалися!

Вдова Ольга не прийняла його роботи. Тільки завдяки милу й воді, пояснила вона, стають чистими. Відмідь розлютився.

— Треба мати курячий розум,— гнівно гримав він,— щоб не усвідомлювати, що з котами треба обходитися саме як з котами.

На це вдова Ольга буркотливо відповіла: треба мати курячий розум, щоб не усвідомлювати — вона на такому ділі знається набагато краще за нього.

— Зрештою, я жінка,— наостанок буркнула вона.— І навіть якщо в мене й не було власних дітей, я маю материнське серце, яке підказує мені, чого потребують малята!

— А я, зрештою, чоловік,— промурмотів ведмідь.-1 навіть якщо в мене не було власних дітей, я маю батьківське серце, яке підказує мені, чого потребують малята!

Тут пес тричі дуже голосно гавкнув. Так голосно, що ведмідь і вдова Ольга замовкли. Потім він сказав:

— А я батько, який разом з дружиною має четверо власних дітей. І я вам скажу: нічого гіршого для дітей нема, ніж сварки і гризня. Вони забруднюють душі. А брудні душі не очистиш. І не вилижеш. І мило й вода тут також не допоможуть.

— Це правда, друзяко,— буркнув ведмідь — Жодного сварливого слова більше не почуєте з моїх уст.

— І з моїх так само,— поклялася вдова Ольга. Вона взяла ганчірку й відро, совок і віник, рушника й губку й заходилася змивати чорні сліди песячих лап.

Лише після півночі в господі все було вимите, все знову блищало. Та котенята вже давно спали. Вони спали на тахті, скупчившись під песячим животом. Приємності від цього пес не мав; він боявся навіть ворухнутися, щоб, бува, не придушити якогось котика. Але він сказав сам до себе: "Якщо коти мають звичку спати біля маминого живота, то мені треба з цим

змиритися. Як батько-опікун я мушу зробити все, що буде корисне для моїх вихованців".

Розділ шостий ПЕС І ВЕДМІДЬ ПЕРЕВДЯГАЮТЬСЯ

Уранці пес прокинувся з гострим болем у спині. Котенята ще спали. Пес обережно брав їх одне за одним з-під свого живота, клав на тахту і вкривав своєю курткою. Потім він звівся на задні лапи, присів десять разів, щоб позбутися болю в спині, і пішов на кухню. Ведмідь і вдова Ольга снідали. Пес підсів до них. Удова Ольга налила йому кави у широку чашку і вкраяла скибку хліба.

— Дякую, люба вдово,— промовив пес і накинувся на їжу. Ведмідь поплескав його по плечу.

— Не квапся, любий друже! — вигукнув він.

— Я голодний,— промимрив пес напханим ротом — Проти голоду один засіб — їжа.

— Але не обов'язково при цьому крутити хвостом! — вигукнув ведмідь

— Я це завжди роблю, коли добре почуваюся,— сказав пес — Тебе це дратує?

— Ні,— мовив ведмідь.— Але ж ми маємо виховувати котенят.

— Ну то й що? — спитав пес.

— Коти не мають звички крутити хвостами, коли добре почуваються,— сказав ведмідь.— Коти крутять хвостами, коли їм зле. Якщо діти переймуть від тебе це радісне крутіння хвостом, то пізніше в жорстокому котячому житті вони можуть видатися комусь тупоголовими. Скажімо, захочуть виявити свою приязнь до якогось кота і крутитимуть хвостами. Але той кіт не мав пса за батька-опікуна, тому сприйме те крутіння як погрозу й почне сердито пирхати. Розумієш, любий друже?

Пес зрозумів і пообіцяв не крутити хвостом.

— Наші звичаї щодо сну нам також слід міняти,— сказав ведмідь.-Кіт — нічна тварина: спить удень, а гуляє вночі. Небезпечно прищеплювати котенятам звичаї, зовсім не схожі на їхні.

Пес погодився й поклявся віднині гуляти вночі, а спати вдень.

— І голоси свої ми мусимо також змінити,— провадив далі ведмідь.— Гарчання, гавкання, гучні розмови не для котячих вух.

— Я ж не навчуся вуркотіти! — вигукнула вдова Ольга.

— Звичайно, не навчишся,— мовив ведмідь. —1 не хочу,— додала вдова Ольга.

— Поміркуй, братово! — Ведмідь легенько ляснув лапою вдову Ольгу по животі.— Діти вчаться, переймаючи все, що бачать і чують серед дорослих. Ми ж не хочемо привчити котенят, щоб вони гавкали, гарчали й голосно розмовляли? Чи хочемо?

— Звичайно ж, ні,— зітхнула вдова Ольга.— Навіть спробувати не кортить.

— А потім,— провадив ведмідь далі,— ще питання з туалетом. Коти не мають звички ходити...

Ведмідь не доказав, його перебила вдова Ольга: —Усе це правда. Але ніхто не в змозі зобов'язати мене викопати в саду яму й ходити туди надвір.

— Для мене це так само непросто, — буркнув пес.

Ведмідь підвівся. На його чоло густо лягли глибокодумні зморшки.

— Я згоден,— буркнув він — Цю проблему мені треба обмізкувати. А найкраще мізкував ведмідь у ліжку, тому й почалапав до своєї

кімнати.

Вже й обід настав, а ведмідь усе не виходив з кімнати. Котенята все ще так само спали на тахті. Прокинулися вони, як звернуло з полудня, й подалися на кухню. Враз усі повискакували на кухонний стіл і занявкали:

— Ми голодні, страшенно голодні! Вдова Ольга шепнула псові на вухо:

— Можна мені зігнати їх зі столу чи це непедагогічно з погляду правильного виховання котенят?

— Не маю жодного уявлення,— прошепотів пес.

— Ліпше не займатиму їх і діждуся, що скаже на це ведмідь,— промурмотіла вдова Ольга. Вона дістала з холодильника рибину, перемолола на м'ясорубці, виклала фарш на тарілку й поставила на стіл.

Котенята накинулися на рибний фарш. Проте не всі тридцятеро котенят умістилися навколо тарілки, й зчинилася штовханина.

— Чи не слід їх попросити трохи люб'язніше поводитися одне з одним? — прошепотіла вдова Ольга псові на вухо — А може, така нестриманість є нормою для котів?

— Не маю жодного уявлення,— відповів пошепки пес.

— Ліпше не займатиму їх і діждуся, що скаже на це ведмідь,— промурмотіла вдова Ольга.

Але дивитися на котячу штовханину у неї не було бажання.

— Піду подивлюся телевізор,— сказала вона й вийшла з кухні. Пес почув її крик зі світлиці, а через якусь мить і її пронизливий

крик. "Мабуть, бідолашна жінка впала й боляче забилася", — подумав він і подріботів до світлиці. Вдова Ольга стояла, а її обличчя було геть бліде.

— Там, там!..— лементувала вона, показуючи вказівним пальцем на килим. Тридцять разів вона скрикувала "там!", і кожного разу її вказівний палець тицяв на темно-коричневий кручений шнурочок котячого посліду.

— Де ж їм тут вигребти ямку,— намагався пес пояснити їй котяче паскудство, але вдова Ольга вже не слухала його. Вона пішла до шафи, витягла дорожню сумку й напхала в неї різної спідньої білизни і вовняних речей.

— Ведмідь тим часом обмірковує проблему,— мовив пес.

-Без мене! — вигукнула вдова Ольга — Я від'їжджаю! — Вона навіть не подивилася на пса й вибігла з дому.

Пес глибоко зітхнув, узяв віника, совочка й відро на сміття і прибрав кручені котячі шнурочки у відро. Потім він заходився зчищати мильною водою коричневі плями на килимі. Коли зчистив останню пляму, з кімнати вийшов ведмідь.

— Нічого не дали мені мої роздуми,— мовив ведмідь — Треба придбати книжку про виховання котів. Я йду до книгарні.

— Цілком правильно,— похвалив пес.

Ведмідь помахав котенятам, надів шапку, натягнув куртку і вийшов із дому. Пес відчинив обоє вікон у світлиці, бо там досі стояв прикрий дух, і відніс відро та совок до комірчини.

Коли він знову повернувся на кухню, котенята зникли. Жодного з них не лишилося. Пес обшукав весь дім. Нарешті він пішов до присадка й пошукав там, бо подумав, що котенята могли вистрибнути у відчинене вікно світлиці.

Пес обстежив кожен куточок у присадку і все кликав:

— Дітки, де ви? Дітки, виходьте ж!

— Якщо ви шукаєте котенят,— гукнула стара свиня з сусіднього саду,— то всі вони причаїлися у мене на яблуні!

Пес перескочив огорожу до сусіднього садка, став під яблунею і гукнув:

— Спускайтесь додолу, дітки! Спускайтесь до свого татуся-опікуна!

— Котенята не послухаються вас,— мовила стара свиня.— Вам доведеться вилізти на яблуню й хапати їх одне по одному за шию та зносити вниз.

— Ви розумієтеся на котах? — запитав пес.

— Я біла свиня і розуміюся на всьому,— відповіла свиня.

— Чудово,— зрадів пес. І виклав свині свої проблеми виховання котенят. Проблему дня-ночі, проблему муркотіння-гавкання-гарчан-ня, проблему крутіння хвостом і проблему туалету.

— Все це дурниці,— сказала свиня —1 не забивайте собі ними голови. Котам треба молока та м'яса. А ще вони люблять, щоб їх гладили. Все інше прийде само собою.

Пес на мить замислився і повернувся до садка вдови Ольги. Він ліг на газоні серед тюльпанів. Лежав горілиць і дивився в небо. Він уже давно не фотографував жодної хмарини для своєї мозкової фототеки.

Коли пес нафотографував для своєї фототеки вже чимало хмар, він підвівся й подумки сказав собі: "Якщо мені більше не

треба забивати свою голову проблемами виховання котенят, то я можу заходитись коло власних справ".

Пес пішов у дім і спакував у коробку садівниковий костюм. У садівників гаманець він поклав стільки своїх грошей, скільки позичив. І ще додав трохи на те, щоб почистити костюм і сорочку. Потім написав лист і пришпилив до костюма.

"Дорогий садівнику, я дуже шкодую, що був змушений повестися як злодій. Надто складні життєві обставини спонукали мене до цього. Було б дуже мило, якби ви пробачили мені.

Порядний пес, який трохи збився з дороги".

Пес обгорнув коробку цупким папером, обв'язав шнурком і написав адресу:

ОТТО ОТТЕРМАНУ, САДІВНИКОВІ МІСЬКОЇ ЛІКАРНІ

Відтак узяв коробку під пахву й побіг у присадок.

— Догляньте котенят часинку! — гукнув він до свині в сусідньому саду.

— Котенята самі себе доглянуть! — гукнула йому свиня.

Пес кивнув головою і побіг вулицею вниз на пошту. Він добіг туди перед самісіньким її закриттям. Віддав коробку у віконечко термінових пересилань і полегшено зітхнув. Тепер його сумління трохи почистішало, і він відчув приємність.

Повертаючись, пес вирішив купити котячого харчу й зайшов до м'ясної крамниці.

— Три кілограми пісного м'яса,— попросив він м'ясника. Саме тієї миті хтось ухопив його за плечі.

— Слава Богу, нарешті я вас зустрів! Я шукав вас, як голку в стіжку сіна,— сказав той, чиї руки були на його плечах. То був водій таксі, який возив пса на вулицю Лучників.— Уявіть собі!— вигукнув водій-Поліція не вірить мені, що я лише супроводжував вас. Там переконані, що я ваш напарник і мав намір обчистити горище старої гладухи. На мене чекає суд.

— Мені дуже прикро,— муркнув пес. Він хотів якомога швидше піти звідси. Проте водій тримав його за плечі, а був він неймовірно дужий. Значно дужчий, ніж пес.

— Ми зараз підемо в поліцію і все пояснимо! — вигукнув водій.

— Завтра,— сказав пес— Зараз я мушу йти додому, щоб нагодувати й погладити дітей. І взагалі поліція виринула дуже невчасно для мене.

Але водій не зважив ні на перше, ні на друге. Він виштовхнув пса з крамниці, і той хоч-не-хоч мусив піти з ним.

Підштовхуючи перед себе пса, водій спускався вулицею. На перехресті, біля світлофора, їм зустрівся ведмідь. Він тримав під передньою лапою грубу книжку і мав задоволений вигляд.

— Друже,— вигукнув він,— тепер я в курсі справи! — Він постукав по грубій книжці.— Тут написано про виховання котів

геть усе — Потім поглянув на водія — Це твій друг? — запитав він.

— Скорше ні,— промурмотів пес— Я мушу йти з ним у поліцію.

— Він мій свідок,— сказав водій — Я ніяк не збагну, чому він не хоче йти в поліцію. Адже це громадянський обов'язок

— Цілком з вами згоден,— сказав ведмідь і крадькома підморгнув псові.— Я супроводжуватиму вас, аби цей вертихвіст не чкурнув від вас знову.

Ведмідь, пес і водій пішли до поліційного відділку. Коли вони дійшли до перехрестя, ведмідь підставив водієві лапу. Водій перечепився, і його руки зісковзнули з плечей пса, і той дременув щодуху, а ведмідь услід за ним. Поки водій звівся на ноги, пес із ведмедем зникли за найближчим рогом і, висолопивши язики, погнали до будинку вдови Ольги.

— От чортівня! — захекано вилаявся ведмідь.— У житті, аби сповнити свій обов'язок, доводиться бути інколи доволі огидним. Сподіваюся, любий друже, ти знаєш, що я зовсім не відчував приємності, підставляючи ногу безневинному водієві. Це я зробив лише з дружнього обов'язку.

Пес нічого не відповів йому, він засапався, ледве переводив подих і не міг говорити.

— А що ж робити далі? — спитав пес, коли вони вже сиділи у світлиці вдови Ольги і відсапувалися.

— Та що ж як не забиратися геть з міста,— відповів ведмідь.— Тут земля горітиме у тебе під ногами!

— А мої вихованці? — сказав пес.

— Мені справа видається такою,— мовив ведмідь і почухав живота— У книжці про котяче виховання написано, що дітям найкраще з тими, кого вони знають від народження. Батьки-опікуни — лише вимушений захід. А ми проти вимушених заходів.

Пес зітхнув, почухав собі живота і сказав:

— Найкраще діти знають свого батька. Але ж він у лікарні. Ведмідь устромив лапу в пащу й заходився гризти кігті.

— Я щось та придумаю,— промурмотів він.

Уже стемніло, а ведмідь усе сидів у світлиці й гриз кігті. Пес сидів поряд і дивився на ведмедя, що поринув у задуму.

Близько півночі у вікно повлазили котенята й почали голосно нявчати. Вони були голодні.

Пес приніс їм трохи риби, що залишилася в холодильнику. Котенята проковтнули рибу й нявчали далі. Ситими вони не були вже давненько.

— Добавка буде аж завтра,— сказав пес. Котенята почали плакати.

Один котик, ридаючи, сказав:

— Наш тато завжди давав нам багато їжі. Другий котик, ридаючи, сказав:

— Наш тато не залишав нас голодними до завтра. Третій котик, ридаючи, сказав:

— Наш тато набагато лагідніший.

Решта двадцять семеро котенят, ридаючи, закричали:

— Ми хочемо до нашого тата!

Тут ведмідь вийняв з пащі свої кігті й вигукнув:

— Цитьте!

Він дістав ножиці, червоний олівець і почав позначати котенят одне за одним. На кожному вистригав жмутик шерсті й червоним олівцем ставив крапку на голому місці.

— Тепер ви позначені,— сказав він до котенят — Підете в лікарню до свого тата.

Котенята на радощах застрибали перекидьки, пустували, кусаючи одне одного за хвіст. Проте на лобі у пса з'явилися три грубі тривожні зморшки.

— Хто доправить дітей до лікарні? — запитав він — Мене там упізнають відразу. І тебе також. Ти ж щодня відвідував мене.

— Це проблема,— промурмотів ведмідь і заходився далі гризти свої кігті.

— Може, сусідська свиня? — запропонував пес— Жінка — це навіть до речі. Жінки й діти — завжди поруч.

— Свині ненадійні,— засумнівався ведмідь. Потім захихотів і вигукнув: — Але думка непогана. Просто чудова. Ми перевдягнемося на жінок! Скажемо лікарняному вахтерові, що ми вихователькі міського котячого притулку!

Ведмідь убрався в народний стрій удови Ольги. Пес одягнувся в барвистий вовняний костюм удови. Ведмідь запнув голову хусткою з китицями. Пес надів на голову солом'яного капелюшка з квітами. І кожен запхнув під куртку по два великі м'які клубки вовняної пряжі. Потім обидва почепили на вуха кістяні кульчики, а на шию рясне намисто. Тільки черевичків удови Ольги вони не могли добрати: всі були на них тісні.

Пес збризкав ведмедя фіалковими парфумами, а ведмідь пса —конвалієвими. Вони дістали з комірчини кошик на білизну й посадили в нього позначених котенят. Ведмідь узяв кошика за одне вушко, його приятель — за друге. Вони покинули господу вдови Ольги й сіли у ведмедів автомобіль. Кошик з котенятами вони поставили в багажник.

— Ось що, дітки,— мовив ведмідь, зупинивши авто навпроти лікарні — Отепер плачте якомога дужче, та жалібно, як ви це вмієте.

Нагадувати про це котенятам удруге не було потреби. Вони немилосердно нявчали, скиглили, плакали. Пес і ведмідь вилізли з автомобіля і понесли кошик з котенятами до лікарні.

Перед лікарняним пультом сидів вахтер і дрімав. Він злякано підхопився, коли пес і ведмідь поставили кошик.

— Я тітонька Кете з котячого притулку,— прошепелявив ведмідь.

— Я тітонька Ветті звідти ж,— прогугнявив пес.

— У нас спалах епідемії,— прошепелявив ведмідь.

— Очевидно, кору,— прогугнявив пес.

— Прошу зачекати хвилиночку, шановні пані! — Вахтер позіхнув і натиснув кнопку на пульті — Зараз прийдуть медсестри,— сказав він позіхаючи.

— Ми тим часом принесемо ще один кошик,— прошепелявив ведмідь.

— Бо це, власне, половина наших хворих,— прогугнявив пес Ведмідь і пес подріботіли з лікарні і вскочили в автомобіль. Ведмідь рвонув з місця.

— На південь? — запитав ведмідь.

— На схід,— відповів пес.

Ведмідь кивнув головою і поїхав на схід. За пасмом пагорбів, до яких вони наближалися, сходило сонце. Його ще не було видно, але воно вже забарвило сіре небо над пасмом пагорбів у рожевий колір. "Яка краса!"— подумав пес і зробив фото для своєї мозкової фототеки. Перегодом він зареготав. Дуже голосно, адже він уявив собі, як сіамська кішка й лікарі лікуватимуть тридцятеро пустотливих котенят.

— Гадаю, ми зробили велику роботу,— захихотів пес.

— Відмінну роботу,— захихотів ведмідь.

Пес скинув з голови солом'яного капелюшка й покрутив ручку, опускаючи шибу автомобіля. Він хотів викинути солом'яного капелюшка у вікно.

— Надягни,— звелів ведмідь.

— Навіщо? — здивувався пес.

-Бо поліція не розшукує пані собаку в капелюшку,— відповів ведмідь.

— А я не зможу далі жити жінкою! — відповів зляканий пес.

— Набудеш собі трохи нового життєвого досвіду,— втішив його ведмідь — Хоч кілька тижнів поживи так. Поки твоя справа припаде пилом.

Пес знову надів солом'яного капелюшка і підкрутив шибу вгору.

— Так розумніше, тітонько Ветті,— прошепелявив ведмідь.

— Авжеж, тітонько Кете,— прогугнявив пес. І став насвистувати одну зі своїх улюблених пісень. Його брала цікавість: якими будуть для нього наступні кілька тижнів?

Розділ сьомий

ПЕС ВИРУЧАЄ ВЕДМЕДЯ

Веселі пес і ведмідь мчали на схід. Ведмідь знав там одне озерце. Його тягло туди, бо там стояв дерев'яний будиночок, що належав його небожу.

— Ключ завжди лежить під килимком перед вхідними дверима,-повідомив ведмідь.— І невеличкий човен також є. І запас консервів чималий. А навкруги жодної душі, ані людей, ані тварин. Ми проведемо там кілька дуже спокійних днів.

— Ми ж бо їх чесно заробили,— мовив пес. Праця батька-опікуна при котенятах виснажила його, знесилила.

Та, на жаль, не завжди отримуєш те, що чесно заробляєш. Пес з ведмедем уже подолали майже всю дорогу, як раптом дивно загурчало в двигуні й водночас із-під капота зачаділо й відразливо засмерділо. Ведмідь з'їхав на узбіччя.

Пес, який краще розумівся на техніці, ніж ведмідь, відкрив капота й почав роздивлятися.

— Радіатор проіржавів! — вигукнув він — Охолоджувальна рідина вся витекла. Двигун перегрівся. Боюся, що йому капець. Нас доведеться брати на буксир.

Ведмідь і пес поставали коло автомобіля й чекали на першу-ліпшу машину, яка б дотягла їх до найближчої автомайстерні. Вони простояли добру годину, але жодна машина не проїхала. І справді, цей край був наче Богом забутий.

Тоді ведмідь замкнув автомобіль і вони пішли далі пішки. Тривалі подорожі ані пса, ані ведмедя не лякали. Але вбрання вдови Ольги дуже заважало їм як слід іти.

— Цього дурного лахміття я вдруге не надягну,— сердився ведмідь.— Жодного ковтка свіжого повітря не можна хапнути. Скрізь здавлює і коле, стягає і тисне.

— Жодного по-справжньому великого кроку не ступиш,— скаржився пес— Тільки витягну ногу, щоб ступити, як на півкроці жакет починає тріщати по швах.

— Чи довго ще нам ловити наші капелюшки, які раз у раз зриває з голів вітер,-нарікав ведмідь.-Досі, напевне, досягли б якогось міста чи села.

— І чи довго нам поправляти наші вовняні груди,— бурчав пес,-уже, напевне, прибули б до якогось механіка.

— Нічого не вдієш,— заспокоїв його ведмідь,— Краще бути добре замаскованими і погано бігти, ніж...

— ...добре заарештованими й погано засудженими,— докінчив пес Надвечір ведмідь і пес прибули до якогось містечка. Автомайстерню вони знайшли дуже швидко.

Проте на її дверях були спущені жалюзі. Пес натиснув на дверний дзвінок. На другому поверсі, над вхідними дверима, відчинилося вікно. З нього виглянула свиня. Вона вигукнула:

— Якщо ви шукаєте мого чоловіка, автовепра, то мусите піти до кав'ярні готелю. І перекажіть йому, щоб негайно йшов додому!

Пес і ведмідь подалися до кав'ярні. Вони знайшли автовепра. Він лежав біля шинквасу й хропів.

— Після восьмого кухля пива і восьмої чарки він упав,— пояснив господар — Мабуть, прочумається завтра перед обідом.

Ведмідь і пес пильно оглянули автовепра і погодилися, що господар має рацію. Вони винайняли кімнату в готелі і повернулися до кав'ярні. Були неймовірно спраглі й голодні.

— Що паням принести? — спитав господар.

Пес радніше замовив би подвійну порцію пива та подвійну порцію гуляшу, але вчасно подумав: "Таке замовлення не для жінки!"

Він шепнув ведмедеві:

— Замов нам щось чисто жіноче, любий друже.

— Два абрикосові тістечка і два яєчні лікери,— замовив ведмідь.

Це замовлення ведмідь повторював ще шість разів, інакше вони з псом навряд чи наїлися б досита.

Саме тоді, коли ведмідь і пес хотіли вже підвестися й піти до себе в номер, до кав'ярні завітав поліцай.

— Спокійно, друзяко,— прошепотів ведмідь і лагідно поклав лапу на лапу пса.

Поліцай розглянувся по кав'ярні. Він шукав вільного столика. Та навіть усі стільці біля всіх столиків були зайняті. Тільки біля столика пса та ведмедя один стілець був вільний.

— Не підсяде ж він до нас,— прошепотів пес, охоплений страхом.

— Може, й підсяде,— прошепотів ведмідь і дужче притис його лапу— Ми впораємося з ним, друзяко,— промурмотів він.— Ти тільки не нервуйся!

Поліцай-баран підійшов до столика, за яким сиділи ведмідь і пес, вклонився, мовив: "Дозвольте, пані",— й сів на вільний стілець, не дочекавшись відповіді.

— Зовсім самі подорожуєте, пані? — запитав він. Пес лише кивнув головою, а ведмідь сказав:

— А що ж іще лишається двом старим, самотнім жіночкам, як тільки самим подорожувати?

— Даруйте! — вигукнув баран — Хто вам сказав, що ви старі? Ви такі привабливі молоді пані! Либонь, жартуєте?

— А ви, здається, неабиякий сміливець,— захихотів ведмідь і лукаво покрутив лапою перед бараном. Пес найохочіше заліз би під стіл.

— Але облишмо жарти! — мовив баран.— Дві такі привабливі пані справді не повинні подорожувати самі. У світі стільки погані, дорогенькі жіночки. Щось може статися з вами, якщо будете без чоловічого супроводу.

— Ви наганяєте на мене страху,— затинаючись, мовив ведмідь, витріщивши очі.

Пес подумав, що і йому слід долучитися до розмови.

— Досі нам у дорозі зустрічалися тільки лагідні, милі люди, — сказав він і опустив очі.

— Бо ви дві наївні пані! — вигукнув баран — У вас нема нюху на погане. Погляньте-но сюди! — Баран витяг з кишені френча згорнутий аркуш — Я щойно отримав це оголошення — Він розгорнув аркуша й потримав його перед носом у пса і ведмедя.— А який сумирний на вигляд цей пес, чи не так? — запитав він.

Пес утупився в своє фото.

— Справді,— промурмотів він.— Цей пес, здається мені, надзвичайно поважний.

— Зовсім навпаки! — вигукнув баран.— Цього злочинця розшукують, бо він незаконно вдерся в приміщення школи, вчителював, не маючи диплома, пограбував горище та зруйнував димар, утік від інспектора освіти і ввів самого себе в оману, поцупив майно садівника, злочинно вдерся в підвал і вкрав продукти. Я назвав лише найважливіші переступи.

— Як можна самого себе ввести в оману? — запитав ведмідь.

— Можна, мої дорогі пані,— почав баран. Та більше не сказав нічого, бо господар приніс йому пиво й гуляш. Сьорбаючи і плямкаючи, баран заходився їсти.

Ведмідь позіхнув.

— Думаю, нам пора спати, люба сестро,— мовив він.

— Правильно думаєш, мила сестро,— мовив пес і також позіхнув. Пес і ведмідь побажали баранові приємного вечора й

подріботіли до себе в номер.

Пес упав на подвійне ліжко й витер з лоба піт.

— Я у відчаї! — простогнав пес.

— Жодних підстав хвилюватися! — заспокоїв його ведмідь і зайшовся сміхом — Усе відбувалося винятково спокійно. Якщо бараняче око поліцая тебе не впізнало, тобі нічого боятися.

Того вечора пес і ведмідь ще довго не стуляли очей, лежачи в подвійному ліжку. Вони вели важливу розмову. Пес сказав:

— Я ж хотів лише допомагати, бути корисним і потрібним. Ведмідь мовив:

— Ти й допомагав, був корисним і потрібним. Пес сказав:

— І за це мене переслідують, оголосили розшук. Як на мене, це несправедливо!

Ведмідь мовив:

— Виною цьому — безглузді закони. Треба стати політиком і писати кращі закони. Тоді не могло б такого статися, щоб той, хто чинить добро, сидів за ґратами.

Пес сказав:

-Любий друже, облишмо політику! Політика — це звичайне брудне заняття!

Ведмідь мовив:

— Любий друже, не будь же дурним псом. Дозволь пояснити тобі це на одному прикладі. Я завжди хотів допомагати дітям і бути корисним. Я бажав одного — аби дітям було добре.

Пес сказав:

— Тому ти став учителем. Ти завжди приходив на допомогу дітям і завжди був для них корисний. їм добре було з тобою.

Ведмідь мовив:

— Можливо! Але щороку я був лише для двадцятьох дітей корисний і готовий прийти на допомогу. І лише двадцятьом дітям було зі мною добре.

Пес спитав:

— Чого ж тобі ще хочеться, любий друже?

Ведмідь відповів:

— Якби я був політиком, то міг би ухвалювати кращі закони для школи. Закони, які скасували б оцінки. Закони, які зобов'язали б учителів не лаятися. Закони, які гарантували б дітям добре життя в школі. Тоді я міг би допомогти сотням тисяч дітей. Ти це розумієш?

Пес сказав:

— Починаю розуміти! Ведмідь мовив:

— Якщо ми політику довіряємо тим, хто робить з неї брудне заняття, то нам не слід дивуватися, що нічого не поліпшується.

Пес сказав:

— Тепер я розумію! — Він почухав собі між вухами й запитав:-А як стати політиком?

Ведмідь пояснив:

— Ідеш до якоїсь партії і вступаєш до неї. Попервах якийсь час збираєш членські внески або робиш ще щось корисне і в такий чи інший спосіб показуєш свою активність. І потім тебе висувають до місцевої ради.

Пес запитав:

— А куди висувають? На вулицю? Чи в якийсь будинок? Чи ку-дись-інде?

Ведмідь відповів:

— Це такі терміни. Висувати. Обирати. Член місцевої громади. Якщо твоя діяльність у ній буде успішна, тебе можуть обрати до парламенту. Там треба постаратися, тоді станеш міністром. І тоді можна буде створювати кращі закони.

Пес запитав:

— Скільки часу потрібно, щоб стати міністром? Ведмідь відповів:

— По-різному буває. Є шлях стрімкий і шлях повзучий. Але в кожному разі рочків чимало треба. І, звичайно, ти мусиш вступити до гідної партії. Якщо обереш негідну, то ніколи тобі не урядувати.

Пес промовив:

— Я — старий пес, любий друже. І для стрімкого шляху я ніколи не мав хисту. Не дуже багато часу лишилося мені в житті, аби я міг чогось досягти в політиці повзучи. А немає інших, швидших, шляхів?

Ведмідь довгенько не відповідав псові. Пес уже був подумав, що ведмідь заснув, але той раптом озвався:

— Гадаю, для нас найшвидший шлях — це залишатися жінками.

— Не жартуй! — вигукнув пес— Я дуже мало розуміюся на політиці, але те, що в нашій країні жінки небагато мають можливостей висловити свою думку, навіть я знаю, любий друже. Ніде жінки не мають достатньо можливостей. Чоловіки їх просто нікуди не пускають. Мої дочки могли б розповісти тобі про це гірку правду.

— З одного боку, ти маєш рацію,— промовив ведмідь.— Але з іншого, у нашій країні жінок більше, ніж чоловіків, і жінкам потроху уривається терпець. Вони більше не хочуть миритися з таким становищем. Отут і є наш шанс. І ще дещо є...— Ведмідь завагався-Чоловіки не хочуть пускати жінок у політику, але одна-дві жінки в уряді — це їх влаштовує.

— Чому? — запитав пес.

— Аби вони могли сказати: "Ми зовсім не такі, ми нічого не маємо проти жінок",— відповів ведмідь.

— Ну гаразд,— погодився пес— Залишімось жінками й робімо собі політичну кар'єру. І з чого ми її почнемо?

— Це ми обговоримо завтра,— відповів ведмідь. Він погасив настільну лампу й захропів.

Пес із головою вкрився ковдрою і також заснув. Йому приснилося багато гарних і добрих законів, які можна ухвалити.

Пес прокинувся дуже рано. Ведмідь ще спав. Пес побіг до туалету, підняв ногу і знову заліз у ліжко. Він подумав: "Посплю ще якусь годинку!" Пес любив досипати. Він охоче спав після того, як виспиться. Тоді йому снилися найкращі сни.

Пес заплющив очі, погортав свою мозкову фототеку, зокрема розділ "Хмари", і заснув. Проте цього разу з найкращими снами в нього нічого не вийшло, хоча сон почався дуже мило. Пес стояв за трибуною. Трибуна була посеред лугу. На лузі з'юрмилися багато людей і слухали його. Пес вигукнув: "Ми, жінки, надто довго спостерігали, як чоловіки геть усе зводять нанівець. Тепер ми, жінки, хочемо стати до керма, щоб навести лад! Жінки обирають жінок!" Потім він хотів сказати, що й чоловіки повинні обирати жінок, проте крізь натовп пропхалася смугаста коза, вирвала у нього з лап мікрофона й закричала: "Він — шахрай! Я стежила за ним!" Смугаста коза засунула руку йому під блузку і витягла два клубки вовни. Вона підняла ті клубки вгору й зарепетувала: "Він чоловік! Чоловік він!"

Люди почали горлати: "Нахабство, підлість, ошуканство!" Вони зусібіч налягали на трибуну. Пес бачив ліс піднятих лап, кігтів, пальців, кулаків. "Я нічого поганого не замислював",— белькотів він, але люди так голосно горлали, що його голосу не було чутно.

Пес нарешті прокинувся. Ведмідь тряс його й питав:

— Чого поганого ти не замислював?

Пес сів. Серце в нього страшенно калатало, на морді рясніли краплини поту.

— Я не хочу ставати політиком,— відповів він.

— Навіть заради мене? — запитав ведмідь.

— Заради тебе я все зроблю,— відповів пес— Бо заради мене ти усе зробив. Але політиком заради тебе я ніяк не стану, бо наш задум провалиться.

Пес оповів ведмедеві свій сон. Ведмідь не вірив снам. Він був незворушний, бо мусив зробити собі політичну кар'єру, щоб змінити світ. Пес із ведмедем мало не посварилися. Але не дали ворожнечі розжеврітися поміж ними, бо дуже любили один одного. Нарешті ведмідь зі сльозами на очах сказав:

— Отже, ми мусимо розлучитись. Я піду своєю дорогою, а ти своєю.

Вони снідали ще разом і оплатили рахунок. Перед вхідними дверима готелю обнялися.

— Ти куди підеш? — запитав ведмідь.

— Уперед,— відповів пес— Просто вперед — Він затинався, коли це казав. Власне, він брехав. А брехати своєму другові не мав бажання. Але те, що він задумав, доводилося зберігати в таємниці.

Вемідь незграбно подибав праворуч, до автомайстерні. Пес потупцяв ліворуч. Через кожні три кроки він оглядався. Коли ведмідь завбільшки з головку шпильки вже був у кінці вулиці, пес розвернувся, побіг до аптекарської крамниці й купив фарби для волосся: яскраво-червону, синювато-чорну та сріблясто-білу.

Звідти пес помчав до крамниці "Одяг".

— Моєму чоловікові,— звернувся він до продавчині,— потрібен блакитний комбінезон.

— Якого розміру? — запитала продавчиня.

— У довжину — як для мене, в ширину — як три моїх довжини,-відповів пес.

Такого незвичайного розміру у крамниці був тільки зелений комбінезон. Але й він пасував псові. Пес затис його під пахвою, побіг до оптичної крамниці й купив окуляри зі скельцями із звичайного скла. Потім він купив ще пухову подушку та скриньку з інструментами і покрокував зі своїми сімома речами з містечка путівцем, аж поки дістався ставу. Біля ставу він роззирнувся довкола і, не побачивши жодної душі, роздягнувся. Зв'язавши одяг удови Ольги у вузлик і запхнувши в нього камінь, кинув його у воду. Потім сів на березі й заходився вимазувати себе фарбами: одне вухо яскраво-

червоною, друге — синювато-чорною. Між вухами залишив місце для сріблясто-білої фарби. Очі обвів синювато-чорною, зверху на морду поклав яскраво-червону. Зашийок і лапи розмалював порівну трьома фарбами, хвоста зробив яскраво-червоним, а живота смугастим. Для спини й стегон не вистачило фарби.

Пес почекав з годину, поки висохнуть усі фарби, потім плигнув у воду і проплив під водою колами разів зо тридцять. Таким чином він хотів вимити з шерсті на голові рештки фарби. Коли пес виліз зі ставка і обтрусився від крапель води, він був зовсім не схожий на себе. Відтепер пес був незвичайно строкатий. Він роздивлявся на своє відображення у воді й казав сам до себе: "Тепер тебе впізнає тільки твій найкращий друг!" Але щоб і той його не впізнав, надягнув на себе комбінезона, запхнув під замок-блискавку пухову подушку, ніби мав товстого живота, начепив окуляри зі скельцями із звичайного скла і взяв під пахву скриньку з інструментом. "Спотворений до невпізнання",— промурмотів він і подався назад до містечка.

Був полудень, коли пес прийшов до містечка. "У робітників зараз обідня перерва,— мовив сам до себе — Це те, що треба для моєї справи!" Пес тюпав вуличками і все вдивлявся у вікна кав'ярень, за якими сиділи робітники. Його цікавили їхні головні убори. В одному пивбарі він побачив на вішалці саме те, що йому потрібне,— червоного робочого кашкета, на якому було написано: "Служба ремонту".

Пес зайшов до бару, замовив пива, а коли виходив, зняв із вішалки кашкета з написом: "Служба ремонту". Він надів його і рушив на пошуки житла для себе. Поселятися в готелі він не хотів: висока плата, а йому, відчував він, доведеться тут надовго залишитись. Адже пес вирішив порятувати свого

друга ведмедя з біди. А в тому, що ведмідь — рано чи пізно — опиниться в біді, пес був певен.

Житло пес знайшов на околиці містечка. Він винайняв кімнату з кухнею. Кімната була огидна, а в кухні пахло сардинами в олії. Проте псові потрібна була квартира лише для того, щоб спати. Адже він мусив пильнувати ведмедя. Три дні згаяв пес, поки з'ясував, де мешкав ведмідь. Той винаймав крихітний будиночок біля ринкового майдану. На сінешніх дверях була табличка:

ДИПЛОМОВАНА ВЧИТЕЛЬКА ВЕДМЕДИЦЯ ДАЄ УРОКИ З УСІХ ПРЕДМЕТІВ (Ігри а також спорт)

Перед будиночком ведмедя стояла телефонна будка. Пес узяв шматок картону й написав:

АПАРАТ ПОЛАМАНИЙ

СЛУЖБА РЕМОНТУ ПРАЦЮЄМО ДЛЯ ВАС

Пес приклеїв картон на дверях будки і зайняв її для стеження. Він удавав, що лагодить телефонний апарат. Він його розбирав і складав. І так разів із сто. При цьому він стежив за будиночком ведмедя. Це йому давалося легко, оскільки там на вікнах не було гардин.

До ведмедя-репетитора не прийшов жоден учень. Ведмідь залишав будиночок усього двічі. Раз уранці, коли ішов скуповуватися. І раз по обіді, тоді його не було годин зо дві, повернувся він з великим пакунком політичних плакатів і брошур під пахвою.

Наступного дня все повторилось. Ведмідь скуповувався, до нього діє приходив жоден учень, потім ведмідь на кілька годин зник і повернувся з пакунком партійних матеріалів. Тільки цього разу вони належали іншій партії. Третій день не був результативнішим. Скуповування, жодного учня, рекламні партійні матеріали. Тільки партія, якій належала ця продукція, була знову інша.

На четвертий день пес почав сердитись. У будинку навпроти ведмежого будиночка навстіж відчинилося вікно. Смугаста коза замека-ла з нього:

— Уже цілих три дні ви все лагодите. А нам оплачуй це своїми податками!

Пес відчув певний ризик. Він знову склав апарат, зняв картонку з дверей і гукнув до кози:

— Пошкодження було значне, але тепер він працюватиме як новий!

Сварлива коза пригрозила, що поскаржиться директорові Служби ремонту, й хряпнула вікном.

"Трюк з телефонним апаратом треба припиняти",— зітхнув пес. Він зсунув кашкета з лоба, почухав між вухами й запитав себе, що ще можна полагодити. А оскільки він, міркуючи, дивився вгору і на очі йому потрапив димар ведмежого будиночка, то він сказав сам до себе: "Можна перекласти димаря, потрусити сажу, це також буде ремонт!".

У пса закалатало серце, коли він увійшов до ведмежого будиночка. "Зараз,— думав він,— я побачу, чого варте моє маскування!"

За вхідними дверима були сіни. Круті сходи вели на горище. І мали ці сінці двоє дверей. Одні були зачинені, другі — відчинені. І ці другі двері вели до кімнати, за якою стежив пес з телефонної будки. Ведмідь сидів за столом і читав партійну брошуру. Вся підлога навколо стола була встелена партійним товаром.

— Служба ремонту! — гукнув зміненим голосом пес— Я мушу продути ваш димар.

— Продувайте! — вигукнув ведмідь. Він навіть голови не звів від свого чтива.

— Я мушу вилізти на дах! — гукнув зміненим голосом пес.

— Вилазьте! — вигукнув ведмідь, читаючи далі.

Пес сів на першу сходинку сходів і стукнув дванадцять разів по дереву, оскільки сходи мали дванадцять сходинок і ведмідь мав повірити, що він піднявся сходами.

Пес довго сидів на найнижчій сходинці. З того нічого не вийшло. Ведмідь проводив свій час за політичною освітою. Пес уже зібрався піти геть, як ведмідь заговорив:

— Доброго дня, мила пані! З вами розмовляє ведмедиця, яка позавчора заходила до вашої партії — І далі: — Я все перевірила. Ваша партія найприхильніша до жінок.— Потім на якусь хвилю запала тиша, і наостанок ведмідь сказав: — О'кей! Завтра о дев'ятій я заберу свій партійний квиток.

Більше ні про що пес не хотів знати. Він постукав дванадцять разів по дереву сходів, але так, ніби він спустився

додолу, пішов до вхідних дверей і гукнув ведмедеві, що розмовляв по телефону: "Полагоджено".

0 пів на дев'яту наступного ранку пес став на чати на розі ведмежого будиночка. Перед очима він тримав газету і вдавав, що читає. У газеті він зробив дві дірки, крізь які стежив за ведмежим будиночком.

Ведмідь вийшов з будиночка за десять дев'ята. На ньому були нова сукня і новий заквітчаний капелюшок. Він побіг вулицею вниз. Пес із газетою перед очима подався слідком за ним.

"Чи ж я думав про таке",— промурмотів пес, коли ведмідь зайшов до будинку, над яким майорів рожево-жовтий у дрібну клітинку прапор. Він зітхнув, устромив газету в кишеню комбінезона й пішов до найближчої кав'ярні поснідати. "Тепер можна тільки чекати",— мовив пес сам до себе.

Оскільки бездіяльне чекання впливало на пса гнітюче, цей час він зужив з користю. У кашкеті з написом "Служба ремонту" він ходив містечком, шукаючи все, що поламано чи пошкоджено. Одного разу він ущільнив гідрант, з якого капала вода, другого — почистив каналізаційну решітку, а іншого разу старанно підмів ринковий майдан. Полагодив і три справді несправні гучномовці, відполірував латунну оправу церковної брами та позривав зів'яле листя на кущах, які росли в кам'яних діжах на ринковому майдані. Якщо він не знаходив жодної громадсько корисної роботи, то просто дзвонив у двері й пояснював: "Служба ремонту, обслуговує громадян. Чи є якісь пошкодження? Усуваємо безкоштовно".

Вікно в будиночку ведмедя постійно було відчинене. Якби пес наблизився впритул до нього, то почув би, про що говорили

в кімнаті. Проте пес не наважився. Він помітив, що смугаста коза, яка зчинила сварку з приводу затяжного ремонту телефонного апарата, постійно за ним стежила з-за свого вікна. Навіть з польовим біноклем. "Щось тут не те, — міркував пес— Якщо ти сам стежиш за кимось і водночас стежать за тобою, то це насторожує!"

Одного дня, коли пес знову стояв біля дверей, щоб запропонувати послуги Служби ремонту, він почув за дверима лемент. Один голос кричав: "Який же ти вульгарний!" Другий вигукував: "Я однаково розлучуся з тобою!" Третій голос протягло ридав: "Я не хочу, щоб ви розлучалися!"

"Сімейна сварка,— подумав пес— їх нині щось інше турбує, а не забиті каналізаційні труби!" Він уже хотів був рушити до наступного будинку, але третій голос так жалібно заридав, що в пса щось ворухнулося у серці і він мовив сам до себе: "Хто каже, що тільки світло, воду чи інші речі можна лагодити? Хто каже, що неможливо полагодити сімейні сварки?"

1 подумки відповів собі: "Ніхто цього не каже", відчинив двері, попрямував на ті крики та ридання й потрапив на кухню. Він побачив гору брудного посуду, купи випраної і брудної білизни, а ще — багатодітну собачу сімейку. Сенбернар-батько, дог-мати, метис-дитя і шестеро дітей сенбернара. Батько сидів за столом і кричав. Мати стояла біля плити і кричала. Метис-дитя сиділо на підлозі й ридало. Діти сенбернара лазили в кошику й скімлили. У кухні стояв сморід, хоч носа затикай. Тхнуло пригорілим м'ясом і брудними пелюшками. Сенбернар-батько вигукнув:

— Я не можу їсти тієї печені! Дог-мати й собі вигукнула:

— Це залежить від м'яса, а не від мене! Сенбернар-батько знову закричав:

— Ти завжди знаходиш виправдання! Дог-мати закричала:

— То готуй собі сам!

Пес перестрибнув кошик з цуценятами, взяв ридаюче метис-дитя на лапи й почав колисати. Дитя вгамувалося. Сенбернар-батько і дог-мати також замовкли.

— А ви хто? — запитали вони.

— Я хотів би полагодити вашу сварку,— мовив пес і полоскотав маляті животик.— Усміхнися, золотко,— мовив він — Твої старі не дозволять собі розлучитися, вони тебе люблять.

Сенбернар-батько та дог-мати слухали те з роззявленими пащами.

— Просто їм тепер трохи тяжко,— вів далі пес— Семеро діток — нелегка справа. Мені це відомо. Коли в нас завелося четверо діточок, наші сімейні справи іноді бували вкрай погані.

Він посадив метиса-дитя собі на плечі й звернувся до сенберна-ра-батька та дога-матері:

— Ідіть погуляйте! Або на пиво у бар. Вам переміни треба.

— Але ж! — вигукнула дог-мати.

— Але ж! — вигукнув сенбернар-батько.

— Негайно йдіть! — гримнув пес. Він відчинив їм кухонні двері і звелів: — Щоб до вечора не вертались!

Сенбернар-батько та дог-мати вийшли з будинку спантеличені. Пес навстіж розчинив вікно і провітрив кухню, поклав брудну білизну до пральної машини, помив посуд, нагодував малят і переповив їх, замів підлогу, розказав метису-дитяті казочку, приготував горщик рагу з тельбухами, витер пилюку, пропилососив килими, викинув пригоріле м'ясо у відро на сміття й виніс надвір.

Коли звечоріло й повернулися батьки, малята вже спали в кошику, метис-дитя лежало в ліжку й роздивлялося малюнки в книжці, а весь песячий дім сяяв чистотою.

— Ви найкращий у світі лагодильник! — вигукнула дог-мати.

— Моя дружина завжди має рацію,— мовив сенбернар-батько.

— Це моя робота,— сказав пес і хутко вибіг. Від похвали він завжди ніяковів.

Віднині пес віддавав себе людським проблемам. Вони вабили його більше, ніж будь-які інші. "Люди різні,-казав він сам до себе-А каналізаційні зливи всі однакові". Щоб "ремонтувати" людей, потрібно більше фантазії. Робота, що вимагає фантазії, веселіша. Наступного дня пес ремонтував дитячий садок — навчив вихователькy підтримувати в дітей гарний настрій. Цей досвід він перейняв у ведмедя.

Через день пес клопотався дикою свинею, що лежала в ліжку,-вона звихнула ногу й не могла ходити. Свиню чекала

голодна смерть. Пес умовив сусідку справа скуповуватись для свині, сусідку зліва він переконав варити їй їсти. Молоді пси, що мешкали на поверх вище, погодилися щовечора трохи почитати бідолашній свині газету.

Третього дня пес помирив закохану пару — півня та курку, четвертого — виховував ослика, прогульника уроків, п'ятого — навчив не комплексувати косоокого кота. Шостого дня пес підшукав роботу для молодої жінки. Сьомого — повернув батькам ведмежатко, що втекло з дому, бо любило далекі мандри.

Не завжди, звичайно, пес міг допомогти. Адже він не був чарівником. Але де не міг допомогти, там утішав.

Водночас він робив контрольні обходи. "Хотів би лише поглянути, чи не протікає десь вода",— сказав він біля одних дверей.

"Хотів би лише поцікавитись, чи тут усе гаразд з навчанням",-сказав він біля других дверей.

"Хотів би лише довідатися, чи ваша любов не згасла",— сказав він біля третіх дверей.

І коли він чув добру звістку, то страшенно радів. У кожному разі, він був дуже заклопотаний. Він так поринув у роботу, що майже зовсім забув про ведмедя. Тому аж злякався, коли, йдучи в суботу ринковим майданом, побачив на стовбурі дерева плакат. Із плаката на нього дивився ведмідь. Він був у капелюшку з вуаллю і мав у вухах розпаровані сережки, над виряченими очима темні повіки, на шиї перлове намисто. Упоперек ведмежих грудей красувалося:

"Наша кандидатка до місцевої ради виступить перед вами в неділю об 11.00 на святковій галявині!"

Пес на мить забув про всі ремонтні роботи, які планував на сьогодні. "Я повинен покласти край цьому безглуздю!" — вигукнув він, помчав на пошту і на бланку телеграми написав:

Повертайся додому крп Усі брати та сестри захворіли крп

Він знав, що ведмідь дуже любить своїх братів та сестер, і подумав: "Коли він це прочитає, то поїде й покине жіночу політику жінкам".

Працівниця пошти прочитала адресу й сказала: — Це отут за рогом. Чому ви самі туди не підете?

— Я не люблю виконувати сумні доручення,— збрехав пес. Працівниця пошти зрозуміла його.

— Через годину,— запевнила вона,— телеграма дійде.

Пес очікував, заховавшись за газетою, перед будиночком ведмедя. Він бачив, що в кімнаті разом з ведмедем сидять курка, свиня, вівця та білява жінка.

Пес також побачив смугасту козу. Вона стовбичила за своїм вікном і тримала біля очей бінокля. Чи то вона стежила за ним, чи за ведмедем, пес не знав. Рівно через годину, як і обіцяла працівниця пошти, з'явився посланець із телеграмою, зайшов до будиночка і вручив ведмедеві телеграму. Ведмідь розгорнув її, прочитав і вигукнув: "Вони пустилися на хитрощі! Хочуть зірвати мою завтрашню промову! Адже мої родичі не знають, що я тут мешкаю!" Курка й собі заглянула в телеграму і просокоріла:

— Саме так! Телеграму надіслано з цього містечка. Які ж вони підступні!

Пес, який дуже рідко бував нечемним, тепер вилаявся: "Прокляття! Дідько тобі радий!" Він був гірко розчарований: трюк його провалився. До свого помешкання пес вернувся пригніченим і вклався спати. Може, думав він, завтра вранці йому блисне якась ідея.

Проте його сподівання не справдилися. Пес прокинувся таким же безпорадним, як і засинав. І, на жаль, пізненько. Вибило пів на десяту. Тепер жодні хитрощі не зарадять, міркував він, тепер допоможе тільки одне: звернення до його сумління! Не поснідавши, пес вискочив з дому й побіг до будиночка ведмедя. Проте вхідні двері були замкнені. Пес у відчаї поторгав дверну ручку. І раптом почувся крик.

— Гей, ви!— лементувала коза з протилежного боку.— Що ви тут робите стільки часу? Я зараз викличу поліцію!

Пса наче блискавка вразила! Не вистачало йому ще поліції! Він дременув з містечка й зупинився аж на околиці, коли йому вже забракло повітря.

Важко дихаючи, пес у розпачі опустився на землю під горобиною край лугу.

Коли на небо випливла велика хмара, пес знову зажив надією. Коли йде дощ, будь-які збори просто неба не відбуваються. Він почав умовляти хмару. "Рости, люба хмаро, рости! — благав її — Ставай більша та більша, сіріша та сіріша. Нехай ударить буря! Нехай уперіщить дощ!"

Проте хмарі було байдуже до пса. Вона попливла собі далі, а небо стало знов блакитне. Пес сумно дивився вслід хмарі, аж поки вона не зникла на обрії за дахами будинків.

Пес раптом помітив дві машини, що їхали з містечка. Одна була вантажівка, друга — автомобіль ведмедя.

Обидві машини зупинилися кроків за десять від пса. Він заховався за кущ.

З ведмежого автомобіля вилізли ведмідь, курка, свиня, вівця та білява жінка. З вантажівки зістрибнули три собаки, чотири кішки та п'ять кіз. Вони опустили борт вантажівки й зняли з кузова трибуну. Потім дістали з вантажівки кабель, великого стола й кілька столиків та стільців, поставили трибуну посеред галявини, розмотали кабель і встановили на трибуні мікрофон. Великого стола застелили скатертиною і пришпилили до неї внизу вивіску з написом "Буфет".

"Здається,— промурмотів пес, — мене занесло на святкову галявину".

За чверть до одинадцятої все було готове. Трибуна була обтягнена рожевою тканиною й заквітчана ялиновими гілками, буфетний стіл вгинався від пляшок із соком та бутербродів. Через усю галявину було натягнено мотузки, на яких тріпотіли рожеві прапорці.

Були тут і невеличкі інформаційні стенди. На них висіли листівки з фотографіями ведмедя. І рожева куля з написом: "Обираймо ведмедицю!". І записнички з ведмежими головами. І кулькові ручки з ведмежими лапами.

Об одинадцятій на галявину повалив люд. Здавалося, що всеньке містечко хоче знати, що скаже йому ведмідь. За чверть на дванадцяту люду найшло стільки, що ніде голці було впасти. Пес наважився сховатися в юрмі. Жіноча капела старалася з усієї сили. О пів на дванадцяту на трибуні з'явилася свиня й вигукнула:

— Громадянки й громадяни, ми вдячні вам за масову явку, а зараз представимо нашу головну кандидатку — ведмедицю.

Люди заплескали в долоні. Вемідь у супроводі курки та свині став на трибуні. Жіноча капела заграла туш, сотні надувних кульок з ведмежими мордами злетіли в небо, безліч рожевих прапорців замайоріло вгорі. Ведмідь вигукнув у мікрофон:

— Ми, жінки, досить довго лише спостерігали, як чоловіки все руйнують. Тепер нарешті ми хочемо взяти кермо влади у свої руки і все впорядкувати краще. Жінки, обирайте жінок!

Далі ведмідь не сказав ні слова, бо смугаста коза (з будинку навпроти) стала поряд, вихопила в нього мікрофон і загукала:

— Це шахрай! Я стежила за ним — Вона засунула свою руку під блузку ведмедя й витягла звідти два клубки вовни. Піднявши їх угору, зарепетувала: — Це чоловік, чоловік!

Пес не бачив причин спостерігати далі розвиток цієї поганої гри. Зі свого сну він уже знав, чим це могло скінчитися.

Зробивши могутній стрибок, він досяг трибуни, підхопив ведмедя, завдав його собі на плечі й попрямував до ведмежого

автомобіля. Там він звалив ведмедя на заднє сидіння, спритно сів за кермо й з гуркотом рушив.

— Яке нахабство! Нечувана підлість! Яке свинство! Шахрайство! Підступність! — вигукували люди їм услід, а пес усе натискав на газ.

Ніби десяток церберів гналися за ним, так він мчав і, коли виїжджав на перехрестя й мав вибрати одну з двох вулиць, щоразу вибирав вужчу. Він прагнув якомога швидше виїхати геть з містечка. Ведмідь сидів позаду і то плакав, то ридав ридма:

— Але ж усе було б так чудово, але ж усе було б так чудово! Надвечір пес зупинився. Аж тепер він обернувся до ведмедя. Той ще й досі плакав.

— Хто ж ви такий узагалі? — запитав він.

— А хто ж, старий ти йолопе! — вигукнув пес, зняв окуляри й витяг з-під комбінезона подушку.

Ведмідь вирячив на нього очі.

— Я задля тебе все зроблю!— промовив пес.

Ведмідь кинувся йому на шию й наплакав на живіт повно сліз.

— Годі, годі,— заспокоював його пес і поплескав по спині.

— Моя політика справді була б дуже добра,— схлипував ведмідь.

— Годі, годі,— заспокоював пес і подав ведмедеві хусточку.

— Я вже відчув себе справжньою жінкою,— схлипував ведмідь.

— Ти спокійно можеш і надалі так почуватися,— мовив пес — Але зараз я хочу додому. Я вже доволі набачився світу.

— Твій дім належить ослові,— схлипував ведмідь.

— Осел завжди чимось невдоволений,— мовив пес— Навряд чи мій дім сподобався йому. Б'юсь об заклад, що відкуплю свій дім у нього за півціни!

— А мені куди податися? — схлипував ведмідь.

— Зі мною,— мовив пес. І провадив далі:— Ти мій друг навіки. Ти знаєш про це?

— Знаю,— відповів ведмідь і втер з очей дві найостанніші сльозини.

Пес мчав додому, на батьківщину, насвистуючи свої дев'ять улюблених пісень.

Щойно виринув церковний шпиль у його рідному селі за пагорбом, він перестав свистати.

— Перше, що я зроблю, то це пофарбую огорожу й почеплю нові гардини,— мовив він.

— А я скопаю грядки,— сказав ведмідь — Чи в нас нема грядок?

— Взагалі в нас є усе, що нам треба,— відповів пес І додав: — Багато втрачаєш, коли не йдеш у широкий світ. Та не менше втрачаєш і тоді, коли покидаєш рідний край.